

TELEVİZYONDA ÇERÇEVELEME VE TEMSİL

Yazar
KEMAL DENİZ

BİDGE Yayınları

TELEVİZYONDA ÇERÇEVELEME VE TEMSİL

Yazar: KEMAL DENİZ

ISBN: 978-625-372-881-6

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 25.12.2025

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İçindekiler

ÖNSÖZ	6
GİRİŞ	8
BİRİNCİ BÖLÜM	11
ÇERÇEVELEME KURAMI	11
Çerçeve	11
Çerçeveleme	13
Çerçeve Çözümlemesi	19
Çerçevelemede Sosyolojik Yaklaşımlar	21
Toplumsal İnşa.....	24
Toplumsal Biliş.....	27
Toplumsal Algı	28
Sembolik Etkileşim.....	31
Çerçeve Hizalama ve Toplumsal Hareketlerin Çerçevelemesi	34
Çerçevelemede Psikolojik Yaklaşımlar	37
Bilişsel Önyargı	40
Rasyonel Seçim	42
Beklenti Kuramı	43
Oyun Çerçevesi.....	44
Çerçeve Etkisi.....	44

Kamuoyu Algısı ve Siyasal Karar Verme Bağlamında Çerçeveleme	45
Çerçevelemenin Kuramsal Çok Katmanlı Yapısı	46
İKİNCİ BÖLÜM.....	49
TELEVİZYONDA ÇERÇEVELEME VE TEMSİL	49
Medya İçeriğinin Çerçevenmesi	49
Şemalar	52
Klişeler.....	54
Gündem Belirleme.....	57
Gündem Oluşturma.....	59
Önceleme	61
Çerçeve İnşası.....	62
Çerçeve Kurma	63
İzleyici Çerçevesi.....	63
Medya ve İzleyici Çerçevesinin Etkileşimi	64
Televizyonda Çerçeveleme	65
Televizyonda Çerçeveleme Unsurları.....	66
Televizyonda Program Türleri ve Çerçeveleme	67
Televizyonda Format ve Küresel Çerçeveleme	67
Dramatik Yapı ve Anlatı Çerçevesi.....	68
Televizyonda Dramatik Çerçeveleme.....	68
Dramatik Çerçeveleme Düzeyleri ve Çerçevesi	71

Temsil Olarak Dramatik ereveler	73
SONUÇ.....	75
Kaynakça	80

ÖNSÖZ

Bu kitap, medya çalışmalarında yaygın biçimde kullanılan çerçeveleme yaklaşımını, televizyon anlatılarının biçimsel ve içeriksel çözümlemesinde kullanılabilir, sistematik ve bütüncül bir yöntem hâline getirmeyi amaçlamaktadır. Çerçeveleme, medyada anlamın nasıl kurulduğunu, hangi unsurların öne çıkarıldığını ve hangi bağlamların görünmez kılındığını açıklamak açısından güçlü bir kuramsal araç sunar. Ancak televizyonun görsel-işitsel doğası, anlatının yalnızca tematik ya da söylemsel düzeyde değil, dramatik ve temsili düzeylerde de ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma, tam da bu gereksinimden hareketle, çerçeveleme yaklaşımını televizyon anlatılarının dramatik yapılarıyla birlikte düşünen özgün bir perspektif geliştirmeyi hedeflemektedir.

Kitabın temel amacı, televizyonda çerçevelemenin yalnızca haber söylemi ya da enformasyon aktarımıyla sınırlı bir yöntem olmadığını; aksine, televizyon anlatılarının dramatik yapıları, görsel-işitsel düzenlemeleri, karakter temsilleri ve anlatı stratejileri aracılığıyla işleyen çok katmanlı bir anlam inşa sürecini kapsadığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışma, çerçeveleme kuramının sosyolojik, psikolojik ve kültürel temellerini dikkate alarak, televizyon anlatılarında anlamın nasıl dramatik biçimde kurulduğunu açıklayan “televizyonda dramatik çerçeveleme” yaklaşımını önermektedir.

Kitap iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çerçeveleme yaklaşımının kuramsal arka planı ayrıntılı biçimde ele alınmakta; toplumsal inşa, bilişsel şemalar, temsil ve dramaturji gibi kuramsal hatlarla olan ilişkisi sistematik bir biçimde ortaya konmaktadır. Bu bölüm, çerçevelemenin yalnızca bir medya çözümleme tekniği değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliğin algılanışını şekillendiren bir anlamlandırma pratiği olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

İkinci bölümde ise bu kuramsal çerçeve, televizyon anlatıları bağlamında genişletilmekte; televizyonun teknik, biçimsel ve içeriksel özellikleri doğrultusunda çerçevelemenin nasıl işlediği ayrıntılandırılmaktadır. Program türleri, formatlar, dramatik yapı, performans ve temsil kavramları üzerinden televizyon anlatılarının dramatik olarak nasıl çerçevelendiği açıklanmakta; tematik, epizodik, retorik ve sembolik düzeylerde işleyen bir dramatik çerçeveleme modeli önerilmektedir.

Çalışma, televizyon anlatılarını yalnızca “ne anlatıldığı” üzerinden değil, “nasıl anlatıldığı” ve “neden bu şekilde anlatıldığı” soruları etrafında çözümlemeyi mümkün kılan kuramsal bir zemin sunmaktadır. Böylece kitap, televizyonun toplumsal, kültürel ve ideolojik etkilerini dramatik anlatım pratikleri üzerinden anlamaya yönelik kapsamlı bir çerçeveleme yaklaşımı geliştirmeyi hedeflemektedir.

2019 yılında tamamlanan doktora tezinden üretilmiş olan bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde katkıda bulunan tüm hocalarımın yanı sıra öncelikle televizyon çalışmalarında bir çerçeveleme perspektifinin oluşturulması ve böylece televizyon anlatı ve içeriklerinin kapsamlı çerçeveleme çözümlemelerinin yapılabilmesi konusundaki eksikliği tespit ederek bu konuda tez çalışması yapmamı öneren doktora tezi danışmanım Prof. Dr. Neşe KARS TAYANÇ’a şükranlarımı sunarım.

Kemal Deniz
Tunceli, 2025

GİRİŞ

Medya araştırmalarının dördüncü dönemi olarak görülen ve medya okuryazarlığı ile çerçeveleme gibi yaklaşımların öne çıktığı süreç günümüzde de devam etmektedir. Bu dönemde çerçeveleme bağlamında medya iletilerinin araştırılması giderek yaygınlaşmıştır. Çerçeveleme, en temelde bir nesne, özne, fikir, düşünce, anlatı, metin, olgu ya da gerçekliğin belirli sınırlar içine alınması; bir bölümünün görünür kılınması, diğer taraflarının ise gizlenmesi veya geri planda bırakılmasıdır. Böylece çerçeve, bir resim çerçevesi, bir ekran ya da bir kitap sayfası gibi, iletilecek olan ile iletiyi alacak olan arasındaki iletişim alanının sınırlarını hem fiziksel hem de düşünsel düzlemde belirler.

Çerçeveleme temel olarak üç aşamada anlaşılabilir. Bu bağlamda çerçeveleme araştırmalarının temel soruları şu şekilde özetlenebilir:

- (1) Nasıl çerçevelenmiştir?
- (2) Neden çerçevelenmiştir?
- (3) Çerçeveleme nasıl bir etki üretmektedir?

Nasıl çerçevelendiği sorusu; teknik analizler, görsel-işitsel içerik çözümlemeleri ile dil ve söylem analizleri üzerinden değerlendirilebilir ve çoğu zaman çerçevelemenin neden yapıldığını anlamayı da kolaylaştırır. Çerçeveleme araştırmalarının büyük bölümü de bu temel sorgulamalar etrafında çerçeve ve çerçeveleme biçimlerini ortaya koymaktadır.

Bir iletişim metninin nasıl ve neden belli bir biçimde çerçevelendiği çoğu durumda bilinçli bir tercihin sonucudur. Bu tercihin üçüncü aşaması, yani çerçevelemenin etkisi ise, belirli bir çerçeveleme stratejisinin izleyici üzerinde yarattığı etkiyi anlamaya

ve bu etkinin ilk iki aşama ile ilişkisini değerlendirmeye yöneliktir. Dolayısıyla iletişim süreci bağlamında; eğer araç ileti ise, ileti de en temel düzeyde bir çerçevedir. İletinin alıcıya ulaştırılmasını sağlayan biçimsel ve içeriksel dönüşüm ise çerçevelemenin kendisidir. Bu nedenle anlam, çerçevelendiği alan ve çerçevelenme biçimi içinde ortaya çıkar. Çerçevelemenin anlam üretiminde belirleyici olduğu alanlardan biri de televizyondur ve bu çalışmada televizyonda çerçeveleme üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Çerçeveleme araştırmaları günümüzde farklı bağlamlarda sürdürülmektedir. Televizyon, radyo, yazılı basın ve sinemadan; internet, sosyal medya ve mobil iletişim teknolojilerine kadar geniş bir iletişim alanında çerçeveleme üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Siyasetten sağlığa, çevreden ekonomiye, psikolojiden sosyolojiye pek çok alanda yapılan çalışmalar; Entman'ın dile getirdiği üzere dağınık görünen bir paradigma (Entman, 1993) içinde genişlese de, aslında sosyal bilimlerin insanı, toplumu ve gerçekliği anlamlandırma çabasına kuramsal bir bütünlük kazandırmaktadır.

Medya çerçevelemesi, felsefe, psikoloji, sosyal psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerde geliştirilen öncü düşüncelerin iletişim alanına taşınmasıyla oluşmuş; daha sonra medya metinlerini çözümlemeye yönelik kuramsal bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bu bağlamda çeşitli medya mecralarında iletilen mesajlar farklı düzlemlerden incelenmekte ve medya çerçeveleme araştırmalarının kapsamı giderek genişlemektedir.

Bartlett'in psikoloji, Bateson'ın psikoloji ve antropoloji, Goffman'ın ise etkileşimci sosyoloji alanındaki çalışmalarıyla temelleri atılan çerçeveleme yaklaşımı; daha sonra Gamson, Gitlin, Tuchman, Snow & Benford, Entman, Scheufele ve diğer araştırmacıların katkılarıyla medya, iletişim ve toplumsal hareketler bağlamında kuramsal bir derinlik kazanmıştır.

Kitle iletişim araçları ile insanların tutumları ve dünya görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesi medya sosyolojisinin ilgi alanına girmektedir. Medya sosyolojisi, sosyolojik teori ve yöntemlerin kitle iletişim araçlarına uygulanmasını ifade eder (Danesi, 2013: 613). Bu çalışma da medya sosyolojisi bağlamında konumlanmaktadır. Dolayısıyla, genel olarak televizyonda çerçeveleme üzerine yapılacak değerlendirme ve özel olarak dramatik çerçeveleme yaklaşımı tartışılırken, çerçevelemenin sosyolojik araştırma geleneği içindeki yeri de göz önünde bulundurulacaktır.

Bu doğrultuda çalışmada öncelikle çerçevelemenin felsefe, sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji ve iletişim alanındaki düşünsel temelleri ele alınmış; bunlarla bağlantılı olarak toplumsal inşa, sembolik etkileşimcilik, şema ve klişe gibi toplumsal algıyı biçimlendiren süreçler değerlendirilmiştir. Böylece çerçeveleme yaklaşımının sosyolojik araştırmalar ve medya çalışmaları içindeki konumu tartışılarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından medya araştırmaları ve televizyon çalışmaları özelinde çerçevelemenin rolü tartışılmış; televizyonun bir araç olarak duyguları, algıları, değerleri ve gerçekliği çerçeveleyen işlevi vurgulanmıştır. Bu temellendirme üzerine dramatik çerçeveleme kavramı geliştirilmiş ve televizyon anlatıları içerisinde nasıl bir işlev üstlendiği değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇERÇEVELEME KURAMI

Çerçeve

Çerçeve sözcüğü Farsça kökenli bir kelime olarak dilimize girmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “çerçeve”; “1) Resim, yazı, ayna vb.ni süslemek veya bir yere asılabilecek duruma getirmek için bunlara geçirilen kenarlık, 2) Kapı, pencere ile bunların cam veya tablalarının yerleştirilmiş olduğu kenarlık, 3) (mecaz) Bir konunun, bir düşünce alanının sınırları veya bu sınırlar içindeki alan, 4) Beden eğitiminde asılma ve tırmanmalar için kullanılan araç” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK Sözlük, t.y.).

Merriam-Webster sözlüğünde çerçeve kelimesinin İngilizce karşılığı olan *frame*; ilk kullanımı 14. yüzyıla uzanan, Eski Nord dilinde “framforward”, Eski İngilizcede “framfrom”, yine Eski İngilizcede “framian: yararlanmak, ilerleme kaydetmek (to benefit, make progress)”, Orta Dönem İngilizcesinde “yararlanmak (to benefit), inşa etmek (construct)” kökenlerinden gelmektedir. Günümüzdeki anlamları ise; bir çerçeve içine (bir şey) koymak, onu tutan açık bir yapı içine yerleştirmek, (bir şeyin) kenarının etrafında olmak, (yazılı veya sözlü bir şeyi) üretmek, sözcüklerle ifade etmek şeklinde sıralanmaktadır (Merriam-Webster, t.y.).

Çerçevelemek (frame) fiili, Cambridge Dictionary’de yukarıda verilen anlamlarının yanı sıra Birleşik Krallık

İngilizcesinde “kelimeleri dikkatlice seçerek bir şey ifade etmek”, Amerika Birleşik Devletleri İngilizcesinde ise “fikirleri, önerileri, yöntemleri vb.ni özel bir şekilde dikkatlice planlamak veya düzenlemek” şeklinde tanımlanmıştır (Cambridge Dictionary, t.y.).

Çerçeve kuramı genellikle sosyolog Erving Goffman’a atfedilir. Goffman, dünyayı anlamlandırmak için günlük deneyimlerimiz içinde kullandığımız yorumlayıcı tasarımları çerçeveler olarak ortaya koymuştur ve çerçeveleri toplumsal dünyanın çok katmanlı olaylarını anlaşılır hale getirmeyi sağlayan “deneyim ilkeleri” olarak nitelendirmiştir (Goffman, 1974).

İletişim araştırmalarında çerçeveler, iletilerin anlamını düzenlemeye veya yapılandırmaya çalışan soyutlamalar olarak tanımlanmaktadır (Lilleker, 2006). Çerçeveler böylece bilginin karmaşıklığını azaltmaya yardımcı olurken, iki yönlü bir şekilde hem gerçekliği anlamlandırmaya hem de onu yeniden yapılandırmaya hizmet eder (Volkmer, 2009). Buna göre çerçeveler, tekil anlatılardan tümevarımsal anlamlar oluşturan bilişsel kısa yollar olarak kullanılabilirken, aynı zamanda anlatının ardındaki anlamı muğlaklaştırarak gerçeği gizlemek için de kullanılabilirler. Gamson ve arkadaşları, çoğu araştırmacının çerçeve kavramını gizli bir yapı olarak ele aldığını vurgulayarak bu duruma dikkat çekmektedir (Gamson vd., 1992).

Bu yaklaşım, çerçeve kavramının sosyal bilimler alanında kazandığı anlamın epistemolojik kökenine de işaret etmektedir. Çünkü çerçeve, iki olgu arasında sınır çizerken yalnızca birini diğerinden ayırmakla kalmaz; gerçekliği sınırlandırırken onun yalnızca bir bölümünü öne çıkarır ve aynı zamanda gösterdiğinin ötesini gizleyen bir inşa işlemi görür. Çerçeve bunu yaparken kendisini de görünmez kılar. Bu nedenle gerçekliğin çerçeve aracılığıyla gizlenmesinin fark edilebilmesi için, algılanan

gerçekliğin nasıl çerçevelendiğinin anlaşılması gerekir. Çerçeve bu algıyı yaratan anlamı oluşturduğuna göre öncelikle anlamı oluşturan çerçevenin tespit edilmesi önemlidir. Bu ise çerçeveleme yaklaşımıyla yapılan araştırma ve analizlerle mümkün olmaktadır.

Çerçeveleme

Çerçeveleme yalnızca iletişim araştırmalarına ait bir kavram değildir; kavramın kökenleri bilişsel psikoloji ve antropoloji alanlarına kadar uzanmaktadır. Bu bağlamda çerçeveleme kavramının ilk temellerinin Frederic Bartlett'in bilişsel psikoloji çalışmaları (Deniz, 2019) ile Gregory Bateson'ın antropoloji bağlamındaki araştırmalarına dayandığı kabul edilmektedir. Bununla birlikte Van Gorp, çerçeveleme yaklaşımının daha sonra sosyoloji (Goffman, 1974), ekonomi (Kahneman & Tversky, 1979), dil bilimi (Tannen, 1979), toplumsal hareketler (Snow & Benford, 1988), politika (Schön & Rein, 1994), iletişim bilimi (Tuchman, 1978), siyasal iletişim (Gitlin, 1980), halkla ilişkiler (Hallahan, 1999) ve sağlık iletişimi (Rothman & Salovey, 1997) gibi farklı disiplinler tarafından da benimsendiğini ifade etmektedir (Van Gorp, 2007).

Çerçeveleme tartışmalarının sosyal bilimlerde anlam kazandığı ilk entelektüel zeminlerden biri Bartlett'in çalışmalarıdır. Bartlett, *Remembering* adlı eserinde hatırlamanın zihinde pasif bir şekilde depolanan sabit imgelerin geri çağırılması olmadığı, aksine sürekli yeniden kurulan ve sosyal bağlam içinde şekillenen dinamik bir süreç olduğunu savunur (Bartlett, 1932). Bu nedenle Bartlett, hafızayı statik bir kayıt sistemi olarak değil; aktif, seçici ve inşacı bir bilişsel süreç olarak değerlendirmektedir. Ona göre hatırlama, bireysel deneyimlerin ötesinde, bireyin içinde bulunduğu sosyal grubun değerleri, kültürel normları ve toplumsal sözleşmeler tarafından biçimlenmektedir (Gergen & Shotter, 1994; Saito, 2000).

Bu yaklaşım, insan davranışlarının ve bilişsel süreçlerin neredeyse tamamının belirli bir toplumsal çerçeve içerisinde gerçekleştiği düşüncesine dayanmaktadır.

Bartlett'in şema teorisi çerçevesinde ulaştığı temel sonuçlardan biri, algılama, tanıma, görüntüleme ve düşünme gibi bilişsel süreçlerin pasif değil; aktif ve üretken süreçler olduğudur. Bu bağlamda toplumsal örgütlenmenin bireylere kalıcı bir çerçeve sunduğunu ve bu çerçevenin hem hatırlamanın biçimini hem de önemini güçlü biçimde etkilediğini ileri sürmektedir (Bartlett, 1932). Bartlett'in deneysel çalışmaları, bireylerin karşılaştıkları nesne, durum ve olayları belirli bilişsel şemalar aracılığıyla anlamlandırdıklarını; bu şemaların ise kültürel arka plan, sosyal çevre ve bireysel deneyimlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Bartlett, 1932; Saito, 2000). Dolayısıyla çerçeveleme, yalnızca bilişsel bir süreç değil; aynı zamanda toplumsal hafızanın oluşumu ile yakından ilişkili sosyal bir inşa süreci olarak değerlendirilmektedir.

Bartlett'in bilişsel psikolojiye dayanan çerçeveleme yaklaşımının ardından, kavramın felsefi temellerinin Martin Heidegger'in teknoloji düşüncesine uzandığı görülmektedir. Heidegger, 1949'da verdiği ve daha sonra *The Question Concerning Technology* başlığıyla yayımlanan çalışmasında, modern teknolojinin özünü "çerçeveleme" (Ge-stell / en-framing) kavramı üzerinden tartışır (Heidegger, 1977). Heidegger'e göre modern teknoloji, doğayı yalnızca araçsal bir kaynak olarak görerek onu sürekli üretime zorlayan, onu kendi gizini açmaya mecbur bırakan ve belirli bir işlevsel düzene sokan bir yapı üretmektedir (Mitcham, 1994; Young, 2002). Bu bağlamda çerçeveleme yalnızca bir teknik süreç değil; aynı zamanda varlığın hakikatinin açığa çıkış biçimidir. Heidegger'e göre çerçeveleme, insan ile varlık arasındaki ilişkinin belirli tarihsel ve kültürel bağlamlarda anlam kazandığı ontolojik bir

düzenleme olarak işlev görmektedir (Heidegger, 1977; Lack, 2014). Bununla birlikte Heidegger'in bu yaklaşımı, gündelik teknolojik deneyimlerle yeterince bağ kurmadığı ve soyut bir metafizik düzeyde kaldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Godzinski, 2005). Buna rağmen Heidegger'in çerçeveleme düşüncesi, kavramın yalnızca bilişsel ya da toplumsal değil; aynı zamanda varoluşsal ve kültürel boyutları olan çok katmanlı bir yapı olarak anlaşılmasına önemli katkılar sunmuştur.

Çerçeveleme kavramının psikoloji ve antropoloji alanındaki ilk sistematik kullanımlarından biri Gregory Bateson'a dayanmaktadır. Bateson, 1950'li yıllardan itibaren geliştirdiği çalışmalarında oyunu, ritüeli ve sosyal etkileşimi anlamada "çerçeve" kavramını temel bir anahtar kavram olarak ele alır (Bateson, 1987). Bateson'a göre çerçeve, belirli bir sosyal eylemin "ne tür bir eylem" olduğuna dair meta-iletişimsel bir düzenleme sunar; yani çerçeve, davranışın yalnızca sınırlarını çizmez, aynı zamanda o davranışın nasıl yorumlanması gerektiğini de belirler (Littlejohn & Foss, 2009). Ritüel çalışmalarında, oyunda ve sosyal etkileşimlerde çerçevenin; ritüel olan ile ritüel olmayanı ayırdığı, mekânsal ve zamansal sınırlamalar getirdiği, değer temelli farklılıkları belirginleştirdiği ve katılımcıların beklentilerini yönlendirdiği görülmektedir (Kreinath, 2012; Engler & Gardiner, 2012; Houseman, 2012). Bateson'un yaklaşımında çerçeve, sosyal gerçekliğin nasıl algılandığını belirleyen, davranışı yönlendiren ve etkileşim dinamiklerini düzenleyen temel bir bağlam yaratma mekanizmasıdır. Dolayısıyla çerçeveleme, sosyal eylemi yalnızca sınıflandırmaz; onu anlamlandırır ve yeniden kurar.

Çerçeveleme düşüncesinin sosyoloji alanında sistematik hale gelmesi ise Erving Goffman ile olmuştur. Goffman'ın çerçeveleme yaklaşımının kökleri fenomenolojiye uzanır ve özellikle William James'in gerçekliğin algılanma koşullarına dair görüşlerinden ve

Alfred Schutz'un çoklu gerçeklikler üzerine düşüncelerinden etkilenmiştir (James, 1950; Schutz, 1962). Bununla birlikte Goffman aynı zamanda Harold Garfinkel'in etnometodoloji yaklaşımına bir cevap niteliğinde, gündelik yaşam deneyimlerinin nasıl toplumsal düzen içerisinde anlam kazandığını açıklama çabasına girişir (Garfinkel, 1967; Smith, 1999). Goffman için asıl mesele, insanların "gündelik yaşam dünyası" değil; bu dünyanın toplumsal düzen içinde nasıl örgütlendiği ve deneyimlerin hangi anlam çerçeveleri içerisinde kavrandığıdır (Sharrock, 1999; Goffman, 1974).

Goffman, *Frame Analysis* adlı eserinde çerçeveyi insanların "burada ne oluyor?" sorusuna verdikleri cevabı mümkün kılan anlamlandırma yapıları olarak tanımlar (Goffman, 1974). Çerçeveler, deneyimin belirli dilimlerini organize eder, bireylerin sosyal gerçekliği yorumlama biçimlerini yönlendirir ve toplumsal etkileşimin anlaşılabilir olmasını sağlar (Treviño, 2003; Baptista, 2003). Bu bağlamda çerçeve, sadece sınırlayan bir yapı değil; aynı zamanda gerçekliği kuran bir inşa mekanizmasıdır. Goffman, çerçevelerin çok katmanlı olduğunu, birincil çerçevelerin yeniden yorumlanarak "anahtarlama" süreçleriyle dönüştürülebildiğini ve böylece farklı gerçeklik düzeylerinin üretildiğini ortaya koyar (Goffman, 1974; Sharrock, 1999). Bu sayede bireyler, dramatik eylem ile gerçek eylem arasındaki farkı ayırt edebilmekte ve sosyal yaşamın düzeni sürdürülebilmektedir.

Goffman'ın dramaturjik yaklaşımıyla bağlantılı olarak geliştirdiği performans, ön bölge – arka bölge ayrımı ve referans çerçeveleri kavramları, bireylerin günlük yaşamda benlik sunumlarını nasıl organize ettiklerini ortaya koyar (Goffman, 1959; Burns, 1992; Jacobsen & Kristiansen, 2015). İnsanlar sosyal etkileşimlerde belirli çerçeveler aracılığıyla anlam üretir, davranışlarını bu çerçeveler doğrultusunda düzenler ve toplumsal düzeni yeniden üretirler. Eğer çerçeveler olmasaydı, Goffman'a göre

sosyal yaşam kaotik bir hal alır, bireyler gündelik durumları anlamlandıramaz ve toplumsal düzen sürdürülemezdi (Chriss, 1999; Goffman, 1974). Bu nedenle çerçeveleme, yalnızca bir algı mekanizması değil; toplumsal düzenin sürdürülmesini sağlayan temel bir sosyolojik yapı olarak değerlendirilmelidir.

Goffman'ın çerçeveleme yaklaşımı, özellikle 1980'lerden itibaren iletişim ve medya araştırmalarında güçlü bir teorik zemin oluşturmuştur. Bu dönemde çerçeveleme, haber üretimi, medya söylemi ve kamuoyu oluşumu bağlamında kavramsallaştırılmaya başlanmıştır. Gazetecilik çalışmalarında çerçeveleme yaklaşımını uygulayan öncü isimler arasında Todd Gitlin ve Gaye Tuchman öne çıkmaktadır. Gitlin, 1960'ların son döneminde radikal siyasal hareketlerin medyada temsiline odaklanmış ve bu grupların haberlerde sistematik olarak belirli çerçeveler içinde daraltılarak sunulduğunu ortaya koymuştur (Gitlin, 1980). Tuchman ise haber üretim süreçlerinin rutinlerine odaklanarak, olayların “nesnel” sunum amacıyla belirli profesyonel pratikler doğrultusunda düzenlendiğini; fakat bu düzenlemenin aslında belirsizliği ortadan kaldıran, gerçekliği belirli kalıplara yerleştiren çerçeveleme süreçleri doğurduğunu göstermiştir (Tuchman, 1978). Bu çalışmalar, çerçevelemenin yalnızca bireysel algı düzeyinde değil; medya üretim pratiklerinin yapısal doğasında yer alan bir süreç olduğunu ortaya koymuştur.

Çerçeveleme kuramını medya alanında sistematik ve kuramsal düzeyde ortaya koyan isim ise Robert Entman olmuştur. Entman, medya metinlerinde çerçevelemeyi, gerçekliğin belirli yönlerini seçerek bunları daha görünür ve anlamlı hale getirme süreci olarak tanımlar. Bu süreç, bir sorunun tanımlanmasını, nedenlerinin açıklanmasını, ahlaki değerlendirmelerin yapılmasını ve çözüm önerilerinin desteklenmesini mümkün kılar (Entman, 1991; 1993). Entman'a göre çerçeveleme, yalnızca bir seçme işlemi

değil; aynı zamanda seçilen unsurlara belirli bir yorum yönü kazandırma ve izleyiciler için anlam dünyası oluşturma işlemidir. Bu nedenle çerçeveleme, gündem belirleme ve haber değeri gibi kavramların ötesinde, haber içeriğinin bağlamsallaştırılması ve belirli bir yorum eksenine yerleştirilmesi açısından kritik önem taşır (Baran & Davis, 2012).

Medya çerçevelemesine daha geniş bir kavramsal sınıflandırma getiren Dietram A. Scheufele, bu alandaki araştırmaları sistematik hale getirmiştir. Scheufele, çerçeveleme çalışmalarını medya çerçeveleri ve izleyici çerçeveleri olmak üzere iki ana başlık altında toplar (Scheufele, 1999). Medya çerçeveleri, haber üretim süreçlerinin ürünü olarak medya içeriklerinde ortaya çıkan anlam yapılarıdır; izleyici çerçeveleri ise bireylerin bu içerikleri zihinsel şemalarına göre yorumlama biçimlerini ifade eder. Scheufele bu iki ana kategori üzerinden, çerçeveleme araştırmalarını dört temel süreç altında sınıflandırır: çerçeve inşası, çerçeve kurma, çerçevelemenin bireysel düzeydeki etkileri ve çerçeveler için habercilerin izleyiciler olarak işlevi (Scheufele & Nisbet, 2008). Bu sınıflandırma, medyadaki çerçeveleme ile bireysel bilişsel süreçler arasındaki karşılıklı etkileşimi sistematik biçimde açıklayan önemli bir teorik yapı sunmaktadır.

Çerçeveleme araştırmalarının temel varsayımlarından biri, medyanın izleyiciler için gerçekliği çerçevelediğidir. Medya, belirli olaylara odaklanarak onları belli bir anlam alanına yerleştirir ve izleyicilerin bu olayları nasıl değerlendireceğine ilişkin güçlü bir yönlendirme sağlar (Baran & Davis, 2012). Buna göre, bir meselenin insanlar tarafından nasıl düşünüldüğü, büyük ölçüde o meselenin medya tarafından nasıl çerçevelendiğine bağlıdır (Scheufele, 2015). Medyanın seçtiği anlatı yapıları, kullandığı dil, vurgu yaptığı unsurlar ve görünmez kıldığı ayrıntılar, toplumsal gerçekliğin kabul edilen biçiminin inşasında belirleyici rol oynamaktadır. Bu süreç,

yalnızca bilgi aktarma değil; aynı zamanda gerçekliği anlamlandırma ve yeniden kurma sürecidir (Gamson & Modigliani, 1989).

Bu bağlamda çerçeveleme kuramı, medya içeriklerinin yalnızca “ne söylediği” ile değil, aynı zamanda “nasıl söylediği” ile ilgilenir. Çerçeveleme, haber metinlerinin belirli ideolojik, politik veya kültürel bağlamlar içinde şekillendiğini ve bu bağlamların izleyici algısını güçlü biçimde yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Böylece çerçeveleme araştırmaları, medyanın yalnızca gündemi belirlemediğini, aynı zamanda bu gündemin hangi anlam dünyası içinde kavranacağını da belirlediğini göstermiştir.

Çerçeve Çözümlemesi

Goffman’ın kavramsallaştırdığı çerçeve çözümlemesi, özellikle fenomenoloji geleneğinde William James, Edmund Husserl ve Alfred Schutz’un çalışmalarından etkilenen ve “deneyim düzenini” anlamaya yönelik bir çözümleme yaklaşımıdır. Schutz’un bireylerin gündelik yaşam, hayal, rüya, yanılsama gibi “çoklu gerçeklikleri” tecrübe edebildiğini ileri süren yaklaşımı, Goffman’ın çerçeveleme düşüncesine önemli bir teorik arka plan sunmuştur (Schutz, 1962; Goffman, 1974). Goffman, Schutz’un bu çoklu gerçeklik fikrini; şaka, oyun, prova, parodi, toplumsal performans ve gündelik gerçeklik arasında sürekli değişen anlam katmanlarıyla genişleterek, toplumsal sahnenin anlamını belirleyen “durumun tanımlanması”nı merkezine alan dramaturjik yaklaşımıyla ilişkilendirmiştir (Goffman, 1974).

Bu bağlamda çerçeve çözümlemesi, bireylerin sosyal dünyayı nasıl anlamlandırdıklarına odaklanan mikro düzeyli bir kuramsal perspektif sunar. Goffman’ın özellikle 1960’lar ve 1970’lerde geliştirdiği çalışmaların ardından çerçeveleme yaklaşımı,

sosyal bilimlerde olduğu gibi iletişim araştırmalarında da önemli bir kuramsal referans haline gelmiştir. Medya araştırmacıları, özellikle siyasal süreçlerde ortaya çıkan güç ilişkileri, söylemsel üstünlük mücadeleleri ve kamusal meselelerin anlamlandırılması süreçlerini değerlendirmede çerçeveleme yaklaşımını işlevsel bir araç olarak kullanmaktadır (Goffman, 1974; Gitlin, 1980; Tuchman, 1978).

Bu noktada çerçeveleme araştırmaları yalnızca haber metinlerinde farklı medya kuruluşlarının aynı olayı farklı biçimlerde sunmasını açıklamakla kalmaz; aynı zamanda gazetecilik pratiklerindeki önyargıları, klişeleşmiş söylemleri ve temsil eşitsizliklerini de görünür kılar. Toplumsal cinsiyet temsilleri, etnik grupların sunumu veya marjinalleştirilen toplulukların haberleştirilme biçimleri bu kapsamda sıkça analiz edilmiştir (Tuchman, 1978; Gitlin, 1980).

İletişim ve siyasal iletişim literatüründe çerçeveleme için tek ve üzerinde uzlaşılmış bir tanım bulunmamakla birlikte, araştırmacılar çerçeveleme kavramını temel varsayımlarına, işlemsel tanımlamalarına ve sonuçlarına göre farklı biçimlerde ele almışlardır. Bu nedenle çerçeveleme çözümlemesi, yalnızca bir etki araştırması yöntemi değil; çok katmanlı, disiplinler arası ve geniş yorumlama olanakları sunan bir kuramsal ve metodolojik çerçeve olarak değerlendirilmektedir (Entman, 1993; Reese, 2001; Scheufele, 1999; D'Angelo, 2002).

Çerçeveleme literatüründe özellikle manipölasyon ve güç ilişkileri sıkça tartışılan bir boyut olarak öne çıkar. Siyasi aktörlerin, ekonomik elitlerin ve stratejik iletişim aktörlerinin medyayı nasıl etkilediği; bilginin nasıl dolaşıma sokulduğu ve bu bilginin yaygınlaştırılması sırasında medyanın nasıl yönlendirildiği çerçeveleme kuramı kapsamında ele alınmaktadır (Gitlin, 1980; Reese, 2001). Gazeteciler kaynaklardan gelen çerçeveleri haber

Üretim süreçlerinde yeniden düzenlerken, bu ereveseler kamuoyu algısının oluşumunda belirleyici olmaktadır. Bu nedenle bu süreç literatürde “medya çerçevelemesi” olarak ifade edilir (Tuchman, 1978; Entman, 1993; Scheufele, 1999).

ereveleme araştırmalarında özellikle politik meseleler, sosyal refah politikaları ve seçim kampanyaları yoğun biçimde çalışılmıştır. Iyengar’ın epizodik ve tematik ereve ayrımı bu alanın en önemli katkılarından biridir. Epizodik ereveseler bireysel olayları ön plana çıkarırken, tematik ereveseler yapısal ve toplumsal bağlamı görünür kılar. Iyengar, bu farklı çerçeveleme biçimlerinin sorumluluk atfetme süreçlerini etkilediğini; epizodik ereveselerin bireysel sorumluluğu güçlendirirken, tematik ereveselerin toplumsal sorumluluk ve sistemik faktörlere işaret ettiğini göstermiştir (Iyengar, 1991).

ereveleme zerine daha yeni çalışmalar ise, ereve kümeleri, elit söylemler, taraflı içerik ereveseleri ve çerçevenin sosyal inşa süreçlerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımlarda ereveseler, sosyal dünyanın örgütlenmesini mümkün kılan düzenleyici ilkeler olarak kavranmakta ve toplumsal gerçekliğin inşa süreçlerinin merkezinde değerlendirilmektedir (Reese, 2001; D’Angelo, 2002; Scheufele, 1999). Bu genel gelişim çizgisi, çerçeveleme kuramının sosyolojik ve psikolojik yaklaşımların keşişiminde gelişen, zengin ve çok katmanlı bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

erevelemede Sosyolojik Yaklaşımlar

ereveleme araştırmalarında sosyolojik yaklaşımlar büyük ölçüde Erving Goffman’ın ereve ve “birincil ereveseler” kavramına dayanmaktadır. Goffman, bireylerin dünyayı bütünüyle kavrayamayacağı için yaşam deneyimlerini sürekli sınıflandırarak

yorumlama eğiliminde olduğunu ve bu yorumlamaların “birincil çerçeveler” adını verdiği bilişsel ve toplumsal şemalara bağlı olarak gerçekleştiğini belirtir (Goffman, 1974). Goffman bu noktada, Heider’in kişisel ve çevresel faktörlere yönelik atfetme süreçlerine benzer biçimde doğal ve toplumsal çerçeveler arasında ayrım yapar. Doğal çerçeveler, kasıtsız ve doğadan kaynaklanan olayları anlamlandırmaya yardımcı olurken; toplumsal çerçeveler, insan eylemlerinden kaynaklanan olayları “bulmaya, algılamaya, tanımlamaya ve etiketlemeye” yardımcı olur (Heider, 1958; Goffman, 1974).

Her ne kadar insanlar deneyimlerini yeniden çerçeveleme kapasitesine sahip olsalar da çoğu birey dünyayı tutarlı ve alışıldık kurallarla yürüyen bir düzen içinde deneyimlediğine inanır. Goffman’a göre bireyler, belirli normların ve kuralların geçerli olduğu bu toplumsal gerçekliğe güçlü bir şekilde bağlanır ve yaşanan tutarsızlıkları büyük ölçüde bu çerçeve içinde çözmeye çalışır (Goffman, 1974). Dolayısıyla bireyler çoğu zaman, kural ihlallerinin ve kırılmaların farkına varmazlar.

Bu bakış açısı medya alanına taşındığında gazetecilerin olayları farklı biçimlerde tasvir edebilme olanakları olduğu, ancak hangi tasvirin seçileceğinin kullanılan çerçeveye bağlı olduğu görülür. Araştırmacılar bu nedenle çerçevelerin belirli yorumlayıcı şemalar içinde işlevsel hale geldiğini vurgular (Gamson, Croteau, Hoynes & Sasson, 1992). Gamson ve arkadaşlarının toplumsal inşacı yaklaşımı ile Goffman’ın referans çerçeveleri üzerine çalışmaları bu alandaki temel çıkış noktalarındandır. Bu yaklaşıma göre yurttaşlar siyasal meseleleri anlamlandırırken medyada hâlihazırda yer alan çerçeveleri kullanır; ancak bu çerçeveleri aynı zamanda kişisel deneyimleri ve toplumsal etkileşimleriyle bütünleştirirler (Gamson vd., 1992).

Bu bağlamda medya çerçeveleri kamuoyu üzerinde tek başına belirleyici değildir; daha çok “çerçeve çekişmesi”nin bir parçası olarak anlam üretim süreçleri içinde yer alır. Bir çerçevenin baskın hale gelmesi; popüler kültürle uyumlu olması, belirli olaylarla yankı bulması, medya rutinleri ile örtüşmesi ve çoğu durumda elit aktörler tarafından desteklenmesi ile mümkündür (Gamson vd., 1992). Dolayısıyla çerçeveleme yalnızca deneysel ortamda bireysel düzeyde bilişsel etki olarak incelenebilecek bir süreç değil; gerçek dünyada medya içeriklerinin gelişimi ve bu içeriklerin kamusal tartışmalarda nasıl anlamlandırıldığı üzerinden analiz edilmesi gereken toplumsal bir pratiktir (Reese, 2001; D’Angelo, 2002).

Toplumu anlamak, onu oluşturan kolektif insan davranışı ve bu davranışların arkasındaki bilinç yapısını anlamakla mümkündür. Bu noktada sembolik etkileşimcilik ve sosyal inşacılık, bireylerin kendileri, diğerleri ve toplumsal dünya hakkında oluşturdukları beklentilerin sosyal yaşamın merkezinde yer aldığını vurgular. Buna göre kalıp yargılar, tutumlar, tiplendirme şemaları ve etnik/ırksal önyargılar gibi bilişsel yapılar; geçmiş deneyimlere dayanır, değişime dirençlidir, güçlü duygularla ilişkilidir ve çoğu zaman bilinçdışı düzeyde işler (Hall, 1997; Gamson vd., 1992).

Bu çerçevede medyanın toplumsal bilinci yeniden yapılandırıcı bir kurum olarak işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Kitle iletişim araçları, bireylerin sürekli maruz kaldığı iletileri belirli çerçeveler içinde sunarak zihinsel yapılanmayı etkiler; birey de bu çerçevelenmiş bilgiyi günlük deneyimleriyle birleştirerek toplumsal etkileşim süreçlerine taşır. Böylece çerçeveleme hem bireysel düzeyde benlik inşasına katkıda bulunur hem de toplumsal düzeyde algı ve gerçeklik üretimine hizmet eder (Entman, 1993; Reese, 2001).

Bu süreçte medya metinlerinin rolü, toplumsal gerçekliği çerçevenilmiş biçimde aktarmaktır. İzleyici bu çerçeveleri yorumlar, yeniden üretir ve toplumsal çevre içinde dolaşıma sokar. Bu nedenle çerçeveleme güçlü bir toplumsal inşa aracıdır. Çerçeveler, algıyı yönlendiren retorik bir araç olarak hangi unsurların görünür kılınacağını belirler, bazı öğeleri öne çıkarırken diğerlerini dışarıda bırakır (Entman, 1993; Reese, 2001). Bu yönüyle toplumsal inşa kuramıyla doğrudan örtüşmektedir. Toplumsal inşa yaklaşımına göre fiziksel dünya verili kabul edilse bile, sosyal gerçeklik insanlar tarafından sürekli yeniden üretilir ve anlamlarla donatılır (Berger & Luckmann, 1966).

Bu bağlamda doğal çerçeveler insanın müdahalesi dışında var olan gerçekliklerle ilişkiliyken; sosyal çerçeveler toplumsal etkileşim süreçleri sonucunda inşa edilir ve bu süreçlerde aktif olarak yeniden üretilir. Sosyal ipuçları çerçevenin yönünü belirler ve bireyler bir çerçeveden diğerine geçtikçe durumları yeniden tanımlarlar. Goffman’a göre gündelik yaşam, bu sürekli çerçeve değişimlerinin müzakere edilmesi üzerine kuruludur ve çerçeveler toplumsal davranışı yönlendiren paylaşılan anlam örgütleridir (Goffman, 1974). Dolayısıyla çerçeveleme, toplumsal olarak yaratılan gerçekliği yeniden üreterek toplumsal inşa sürecini sürekli kılan temel bir mekanizma haline gelir.

Toplumsal İnşa

İngiltere ve Kuzey Amerika’da gelişen eleştirel psikoloji, söylem analizi, yapıbozum ve post-yapısalcılık gibi yaklaşımlar, insanı sosyal bir varlık olarak ele alan ve bugün genel olarak “toplumsal inşacılık” olarak adlandırılan düşünsel zemini oluşturmuştur (Gergen & Shotter, 1994). Toplumsal inşanın tarihsel kökleri, zihnin yalnızca rasyonel bir varlık olmadığı, tersine dil, söylem ve hukuksal pratikler aracılığıyla kurulduğunu savunan

Giambattista Vico'ya kadar uzanmaktadır. Vico'nun bu yaklaşımı, insanın rasyonel bilgisinin kendisi tarafından kurgulandığı ve tarihselliği içinde sürekli yeniden inşa edildiği fikrine işaret eder (Vico, 1725/1984).

Bu düşünsel hattın modern sosyolojide gelişmesi Weber'in anlam sosyolojisi, Schutz'un fenomenolojisi, Mannheim'ın bilgi sosyolojisi, Frankfurt Okulu, Habermas, Marksist gelenek, Foucault, Bourdieu ve feminist düşünce hattı gibi geniş bir teorik mirasa dayanmaktadır (Mannheim, 1936; Schutz, 1967; Habermas, 1984; Foucault, 1977; Bourdieu, 1991). Mannheim'ın özellikle düşüncenin toplumsal kökenini ve bilgi-iktidar ilişkisini öne çıkarması, toplumsal inşacı yaklaşım açısından belirleyicidir. Ona göre bireylerin bilgi ve düşüncelerinin kaynağı yalnızca kişisel deneyimleri değil, içinde yer aldıkları toplumsal çerçevelerdir. Bu bağlamda Berger ve Luckmann (1966), gerçekliğin toplumsal olarak üretildiğini ve bilgi sosyolojisinin bu üretim sürecini analiz etmesi gerektiğini ileri sürerek, toplumsal inşayı sistematik bir teori haline getirmişlerdir.

Toplumsal inşa yaklaşımı yalnızca makro yapılarla değil, aynı zamanda bireylerin gündelik yaşam pratikleriyle de ilgilidir. Bu nedenle Garfinkel'in etnometodolojisi, bireylerin sosyal düzeni etkileşimsel olarak nasıl kurduklarını göstermesi açısından önemli bir dönüm noktasıdır (Garfinkel, 1967). Amerikan pragmatizmi (James, Dewey, Mead) de toplumsal gerçekliğin bireylerin etkileşim süreçlerinde sürekli müzakere edilerek kurulduğu fikrini desteklemiştir.

Berger ve Luckmann'ın kuramı, toplumsal gerçekliğin dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme süreçleriyle üretildiğini ortaya koyar. Bu süreçlerin işleyişi toplumsallaşma ile mümkün olur ve toplumsallaşma birincil ve ikincil olmak üzere iki

aşamada gerçekleşir. Birincil toplumsallaşma bireyin temel dünyasını kurarken, ikincil toplumsallaşma kurumsal alt-dünyaların öğrenilmesini sağlar (Berger & Luckmann, 1966). Bu süreçte dil, toplumsal gerçekliğin hem kurulumu hem de sürdürülmesinde en güçlü sembolik araçtır; deneyimi yapılandırır, anlamlandırır ve gerçekliği somutlaştırır.

Toplumsal inşanın önemli boyutlarından biri de bilginin toplumsal dağılımıdır. Bilgi yalnızca bireyler arasında dolaşan bir içerik değil, toplumsal pratikler içinde paylaşılan, meşrulaştırılan ve yeniden üretilen bir süreçtir (Searle, 1995). Bu bağlamda Mills'in "sosyolojik imgelem" yaklaşımı, bireyin kişisel deneyim ile toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi kavrayabilmesini sağlayan eleştirel bir bilinç önerir (Mills, 1959/2000).

Toplumsallaşma süreci yalnızca bireyi topluma uyarlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal düzenin yeniden üretimini de sağlar. Parsons'ın sosyal sistem kuramı ve Merton'un işlevselci eleştirileri, toplumsal yapının nasıl sürdürüldüğünü ve işlevselliğin her zaman tekil ve zorunlu olmadığını göstermiştir (Parsons, 1937; Merton, 1968).

Toplumsal inşa yaklaşımı iletişim alanı açısından kritik bir öneme sahiptir. Çünkü sosyal dünya dil, söylem, medya içerikleri ve gündelik etkileşimler yoluyla anlamlandırılır ve inşa edilir. Dolayısıyla toplumsal gerçeklik "verili" değil; kültürel pratikler, güç ilişkileri ve iletişim süreçleri içinde üretilen bir olgudur (Carey, 2008). Bu nedenle çerçeveleme yaklaşımı da, toplumsal gerçekliğin nasıl kurulduğunu, nasıl yeniden üretildiğini ve nasıl yönlendirildiğini anlamak açısından toplumsal inşa kuramıyla yapısal bir paralellik göstermektedir.

Toplumsal Biliş

Toplumsal biliş yaklaşımı, Émile Durkheim, Karl Mannheim, Charles Horton Cooley, George Herbert Mead, Alfred Schutz, Peter L. Berger, Aaron Cicourel, Harold Garfinkel ve Erving Goffman gibi klasik ve çağdaş kuramcılarının çalışmalarına dayanan güçlü bir sosyolojik geleneğin devamı niteliğindedir. Bu gelenekte temel vurgu, düşünmenin yalnızca bireysel ve psikolojik bir süreç olmadığı; aksine toplumsal bağlam, etkileşim ve kültürel yapılar tarafından sürekli biçimde şekillendirildiği yönündedir (Durkheim, 1912/1982; Mannheim, 1936/1954; Mead, 1934/2015; Schutz, 1967; Berger & Luckmann, 1966; Garfinkel, 1967; Goffman, 1974).

Bu yaklaşım çerçevesinde toplumsal biliş; algı, bilgi inşası, sembolik iletişim ve paylaşılan inanç sistemleri üzerinden işler. İnsan zihni, çevreden gelen uyaranları yalnızca bireysel deneyim üzerinden değil, bu deneyimin içine gömülü olduğu sosyal bağlam aracılığıyla da anlamlandırır. Bu nedenle düşünme, hatırlama, sınıflandırma, sembolleştirme ve bilgiyi organize etme süreçlerinin tümünde sosyokültürel koşullar belirleyici rol oynar. Toplumsal biliş literatürü, bu süreçlerin yalnızca psikolojik bir çerçevede değil, etkileşimsel ve kültürel düzeyde de incelenmesi gerektiğine vurgu yapar (Berger & Luckmann, 1966; Cicourel, 1973; Garfinkel, 1967).

İnsanların çevrelerini anlamlandırmalarını sağlayan en temel kapasite, sembolleştirme yeteneğidir. Dil, semboller ve temsil sistemleri aracılığıyla bireyler yalnızca deneyimlerini tanımlamaz; aynı zamanda bu deneyimlere yapı, anlam ve süreklilik kazandırır. Böylece semboller, bireysel bilişsel süreçlerle sınırlı kalmayan; sosyal ilişkiler, iletişim biçimleri ve kültürel pratiklerle iç içe geçmiş bir anlamlandırma düzeni oluşturur. Bu düzen, bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarını, hangi unsurları önemli bulduklarını ve

toplumsal gerçekliği nasıl kurduklarını belirler (Mead, 1934; Schutz, 1967; Goffman, 1974).

Toplumsal biliş, doğrudan deneyime dayalı basit öğrenme süreçlerinin ötesine geçerek, bilişsel düzeyde yapılandırılmış, kültür tarafından şekillendirilmiş ve toplumsal etkileşim yoluyla sürekli yeniden üretilen bir öğrenme biçimini tanımlar. Bu süreçte bireyler yalnızca sonuçları bakımından işlevsel davranışlar geliştirmez; aynı zamanda hangi davranışların, hangi anlamların ve hangi çerçevelerin toplum içinde meşru ve geçerli kabul edildiğini öğrenirler. Böylece bilişsel süreçler, sosyal dünyanın bilgi düzeniyle iç içe ilerler (Berger & Luckmann, 1966; Goffman, 1974).

Bu çerçeveden bakıldığında toplumsal biliş, yalnızca bireylerin nasıl düşündüklerini değil; toplumsal düzenin, ideolojinin, hegemonik anlam sistemlerinin ve iletişim süreçlerinin nasıl işlediğini anlamak bakımından da kritik bir kavramsal çerçeve sunar. Bu nedenle toplumsal biliş yaklaşımı, daha sonra geliştirilecek olan çerçeveleme çalışmalarının kuramsal arka planını oluşturan en önemli zeminlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal Algı

Zihin, özellikle algı ve eylemler yoluyla insanı dünyanın geri kalanıyla ilişkilendirir. En temel düzeyde insanlar algı aracılığıyla dünya hakkında bilgi edinir; bu bilgiyi bilinçli ve bilinçdışı süreçler yoluyla koordine eder, kararlar alır ve niyetler geliştirir. Bu süreçler, bireyin dünyayla başa çıkma biçimini belirleyen eylemlerle sonuçlanır. Herhangi bir çıkarımsal sürecin aracılığı olmadan algılananlar, yani doğrudan algılanan her şey, bireyin kendi içsel deneyimleriyle sınırlıdır. Ancak bireyin içinde bulunduğu dünyayla etkileşiminden doğan algılamalar, bu içsel deneyimlerden farklı olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, etkileşim sürecinden doğan

yargıları ifade eden algılama süreci toplumsal algı kavramı ile tanımlanır (Berger & Luckmann, 1966; Schutz, 1967).

Başlangıçta görsel algı için önerilen Egon Brunswik'in mercek (lens) modeli, toplumsal algıyı açıklamak açısından da işlevsel bir çerçeve sunar. Bu modele göre, gözlemci tarafından “gerçek” olan şey değil, yalnızca bu gerçeğe dair ipuçları doğrudan algılanabilir. Algılayıcı, farklı ipuçlarını yeniden düzenleyerek, bunlardan elde edilen çıkarımları bir araya getirir ve bütünlüklü bir izlenim oluşturur. Bu süreçte ipuçlarının tanımlanması, yorumlanması, önemlerinin tartılması ve mevcut bilişsel şemalarla bütünleştirilmesi gerekir. Tüm bu işlemler çok kısa sürede gerçekleşir ve çoğu zaman bireyler, hangi ipuçlarının algılarını etkilediğinin farkında bile olmazlar (Brunswik, 1947).

Bu bağlamda “toplumsal algı” kavramı, insanların sosyal çevrelerini yalnızca duysal düzeyde algılamalarını değil, bu algıların ötesine geçerek anlamlandırma süreçlerini de kapsar. Toplumsal algı, algılayıcının pasif olmadığı; aksine aktif, seçici ve yapıcı olduğu bir süreçtir. Aynı sosyal durum ya da aynı kişi, farklı algılayıcılar tarafından ya da aynı algılayıcı tarafından farklı bağlamlarda bütünüyle farklı biçimlerde algılanabilir (Goffman, 1974).

Algı tartışmaları bağlamında iki temel yaklaşım öne çıkar: bilimden gelen argüman ve yanılsamadan gelen argüman. Bilimsel argümana göre, dış dünyadaki nesneler duysal uyarımlar yoluyla algılandığında, gerçek dünyanın doğru bir algısından söz edilebilir. Ancak felsefe tarihinde daha etkili olan yanılsama argümanına göre, algılanan şey maddi nesnelerin kendisi değil, onların görünümleridir (Platon, 2015). John Searle, bu görünümleri “duyu verileri” olarak tanımlar ve bireylerin maddi gerçekliği değil, bu verilerin oluşturduğu görünümü doğrudan algıladıklarını ileri sürer (Searle,

1995). Bu durumda algılanan gerçeklik, maddi dünyanın kendisi değil, onun bilişsel olarak inşa edilmiş temsilidir.

Toplumsal algı; bireyin benliği, etkileşimlerden elde ettiği ipuçları ve zihninde sürekli devam eden inşa süreci tarafından şekillenir. İnsanlar, başkalarının kendileri hakkında oluşturacağı izlenimleri etkilemeye çalışır; algılayıcılar ise tanısız ipuçlarını ayırt etmek zorunda kalır. Bunun yanı sıra bireyler zaman içinde değişir ve algılayıcıların izlenimlerini güncellemesi gerekir. Sosyal algı, cansız nesnelerin algılanmasından farklı olarak çok daha yoğun bir inşa sürecini içerir. Bu süreç pasif bir gözleme dayanmaz; toplumsal gerçekliğin büyük bir bölümü, bireylerin farkında olmadan zihinsel olarak inşa edilir (Berger & Luckmann, 1966; Goffman, 1974).

Toplumsal algı ile kamuoyu arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde ele alan önemli çalışmalardan biri John Zaller'ın *The Nature and Origins of Mass Opinion* adlı eseridir. Zaller, kamuoyunda gözlenen kitlesel fikir değişimlerinin büyük ölçüde politik elitlerin etkisiyle gerçekleştiğini savunur. Kitle medyasına olumlu bir rol atfetmekle birlikte, bu etkideki aracılık işlevini de açıkça ortaya koyar. Zaller'a göre politik seçim, bireyin bir siyasal konuya ilişkin kararını belirleyen nedenlerin toplamıdır ve bu değerlendirme, bilişsel ve duygusal unsurların birleşimiyle oluşur (Zaller, 1992).

Zaller bu yaklaşımını, Philip Converse'in elitler ve yurttaşlar arasındaki inanç sistemleri ilişkisini inceleyen çalışmalarına dayandırır. Converse, siyasal inanç sistemlerinin büyük ölçüde elit aktörler tarafından inşa edildiğini ve kitlelerin bu sistemlerle kurdukları ilişkinin siyasal bilgi düzeyleriyle yakından bağlantılı olduğunu ileri sürer. Elitler tarafından alınan kararların geniş toplumsal yansımaları, yurttaşların algılarını ve değerlendirmelerini doğrudan etkiler (Converse, 1964).

Bu çerçevede Zaller, siyasal iletiyi iki temel kategoriye ayırır: ikna edici iletiler ve ipucu (işaret) iletileri. İkna edici iletiler, belirli bir bakış açısını destekleyen argümanlar ya da imgelerden oluşur ve rasyonel olmak zorunda değildir; duygulara, sezgilere ya da bilinçdışı çağrışımlara dayanabilir. İpucu iletileri ise, bu ikna edici mesajların ideolojik ya da partizan bağlamına ilişkin bilgiler sunar. Bu ipuçları, yurttaşların aldıkları mesajları kendi siyasal eğilimleriyle ilişkilendirmelerine ve değerlendirmelerine olanak tanır (Zaller, 1992).

Sembolik Etkileşim

Toplumsal inşa yaklaşımı içinde, yapısal belirlenimcilikten uzlaşmış anlamların müzakeresine yönelen dönüşüm, büyük ölçüde Herbert Blumer'in (1969) sistematikleştirdiği sembolik etkileşimcilik yaklaşımı içinde şekillenmiştir. Sembolik etkileşimciler, insanın dünyayla ilişkisinin kaçınılmaz biçimde toplumsal olarak inşa edilmiş sembolik aygıtlar aracılığıyla gerçekleştiğini aksiyomatik bir öncül olarak kabul ederler. Önce etiketleme kuramı, ardından Anselm Strauss, Tamotsu Shibutani ve Howard Becker tarafından geliştirilen *sosyal dünyalar* perspektifiyle, sembolik etkileşimcilik toplumsal inşa düşüncesine kuramsal derinlik kazandırmıştır (Blumer, 1969).

Sembolik etkileşimcilik, toplumsal yaşamda anlam, etkileşim ve insan eyleyciliğinin (agency) merkeziliğini vurgulayan bir sosyolojik yaklaşımdır. Kökenleri, 19. yüzyıl sonlarında Charles Sanders Peirce, William James ve John Dewey tarafından geliştirilen Amerikan pragmatist geleneğine uzanır. Bu düşünsel hat, Chicago Üniversitesi çevresinde oluşan disiplinlerarası bir akademik topluluk tarafından sosyolojik bir yönelim kazanmıştır. Edward Sapir, W. I. Thomas, Robert Park ve özellikle George Herbert Mead, bu

yaklaşımın kurumsallaşmasında belirleyici olmuştur (Blumer, 1969; Mead, 1934).

Sembolik etkileşim, insanların başkalarıyla düşünmek, iletişim kurmak ve ortak anlamlar üretmek için sembolleri ve dili ayırt edici biçimde kullanmaları sürecini ifade eder. Bu yaklaşım, açık ve katı ilkelere dayalı bir teori olmaktan ziyade, belirsizliğe ve örtük müzakereye alan tanıyan bir araştırma yönelimi sunar. Klasik rasyonalizmin varsayımlarına karşı çıkan sembolik etkileşimciler, gerçekliği durağan değil dinamik ve çoğul, bireyleri ise edilgen alıcılar değil etkin aktörler olarak ele alır. Bu bakış açısı, bilgiyi sosyal dünyayı dönüştürmeye yönelik temel bir kaynak olarak görür (Blumer, 1969).

Sembolik etkileşim yaklaşımının kuramsal temelleri büyük ölçüde George Herbert Mead’ın çalışmalarına dayanır. Mead’ın en önemli katkısı, insanın benlik (self) sahibi bir varlık olduğunu ortaya koymasıdır. Bu çerçevede birey, yalnızca başkalarına yönelen bir eyleyici değil, aynı zamanda kendi eylemlerinin de nesnesi olabilen refleksif bir özne olarak tanımlanır. Mead, insan eyleminin “kendini belirtileme” (self-indication) olarak adlandırdığı, sürekli ilerleyen ve sabitlenmeyen iletişimsel bir süreç içinde inşa edildiğini ileri sürer (Mead, 1934).

Mead’e göre insanı diğer canlılardan ayıran iki temel nitelik el kullanımı ve dildir. El, çevreyle maddi ilişki kurmayı sağlarken; dil, düşünme, planlama ve toplumsal eylemi koordine etme imkânı sunar. Toplum bireyden önce gelir; bireyler toplumsal bir dünyaya doğar, onun içinde sosyalleşir ve nesnelerin anlamlarını bu süreçte öğrenirler. Mead bu yaklaşımını süreç, ortaya çıkma, aracılık, yapılandırılmış koşulluluk ve diyalektik olmak üzere beş ana varsayımla temellendirir (Mead, 1934).

Herbert Blumer, Mead'ın düşüncelerini sosyolojik bir kurama dönüştürerek sembolik etkileşim kavramını üç temel öncül üzerinden sistematikleştirmiştir. Buna göre:

(1) İnsanlar, şeylere atfettikleri anlamlara göre hareket ederler.

(2) Bu anlamlar, sosyal etkileşim süreçlerinden doğar.

(3) Anlamlar, bireylerin karşılaştıkları durumları yorumlama süreçlerinde sürekli olarak ele alınır ve dönüştürülür (Blumer, 1969).

Blumer'in yaklaşımı, sosyal yapıyı ikincilleştirdiği ve bireysel bilişsel süreçlere aşırı vurgu yaptığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, özellikle davranış örüntülerinin ve etkileşim biçimlerinin yeterince açıklanmadığı yönünde yoğunlaşmıştır (Maines, 1977). Buna karşılık Gregory Bateson, davranışın ve örüntülerin nasıl ayırt edildiğine odaklanarak, etkileşimin epistemolojik boyutuna dikkat çekmiştir. Bateson'a göre zihin, en temelde etkileşim içinde ortaya çıkar ve anlam, ilişkisel örüntüler yoluyla üretilir (Bateson, 1972).

Toplumsal etkileşimin yapısı, insanların sözlü ve sözsüz davranışlarının karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği düzenli örüntüler üzerinden analiz edilir. Bu örüntüler; dağılımsal, sıralı, zamansal ve ilişkisel yapılar olarak sınıflandırılabilir. Etkileşim yapıları, bireysel eylemlerin ötesinde, sosyal etkinliğin nasıl örgütlendiğine dair yorumlayıcı çerçeveler sunar (Goffman, 1974).

Toplumsal süreçlerin kurumsallaşması, karşılıklı etkileşimlerden doğan alışkanlıklar ve gelenekler aracılığıyla gerçekleşir. Bu durum belirsizliği azaltır, etkileşimi öngörülebilir kılar ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlar (Berger & Luckmann, 1966).

Sembolik etkileşimcilik içinde iki önemli alternatif yaklaşım öne çıkmıştır. İlki, Manford Kuhn öncülüğündeki *Iowa Okuludur*. Kuhn, benliği daha yapısal bir biçimde ele almış ve Yirmi İfade Testi ile nicel ölçümler geliştirmiştir. İkinci yaklaşım ise Erving Goffman'ın dramaturjik perspektifidir. Bu yaklaşım, Kenneth Burke ve C. Wright Mills'in çalışmalarından beslenerek etkileşimi sahneleme, performans ve rol kavramları üzerinden analiz eder (Goffman, 1959).

Sonuç olarak sembolik etkileşim, toplumsal inşa sürecini sürdüren temel bir mekanizma olarak anlam üretimini, etkileşimi ve katılımı merkeze alır. Ancak bu yaklaşım için temel soru şudur: Eğer anlam üretimi bu denli esnek ve yaratıcıysa, gündelik yaşamda neden istikrarlı örüntülere ve düzene ihtiyaç duyulmaktadır? Bu soru, sembolik etkileşimciliğin kuramsal tartışmalarını canlı tutmaya devam etmektedir (Blumer, 1969).

Çerçeve Hizalama ve Toplumsal Hareketlerin Çerçevelemesi

Çerçeveleme yaklaşımı, yalnızca medya ve bireysel algı süreçleri bağlamında değil, toplumsal hareketler alanında da merkezi bir analitik araç olarak kullanılmaktadır. Çerçeveleme ile toplumsal hareketler arasındaki ilişki, ilk kez William A. Gamson ve arkadaşlarının, otoritenin haksız olarak tanımlandığı ve bu otoriteye hangi koşullarda meydan okunduğunu inceleyen ampirik araştırmalarıyla ortaya konmuştur (Gamson, Fireman & Rytina, 1982). Bu çalışmalar, toplumsal hareketlerin nedenlerinden ziyade nasıl ortaya çıktığını ve hangi anlamlandırma süreçleri aracılığıyla mümkün hale geldiğini sorgulamıştır. Söz konusu yaklaşım, daha sonra David A. Snow ve arkadaşları tarafından geliştirilen “çerçeve hizalama süreçleri” kavramsallaştırmasıyla sistematik bir kuramsal çerçeveye kavuşturulmuştur (Snow vd., 1986).

Gamson ve arkadaşlarının *Encounters with Unjust Authority* başlığıyla önce rapor, ardından kitap olarak yayımlanan çalışması, otoritenin adaletsizliğine rağmen bireylerin neden her zaman isyan etmediğini ve hangi koşullarda kolektif eyleme yöneldiklerini anlamayı mümkün kılmıştır (Gamson vd., 1982). Bu bağlamda, toplumsal hareketlerin mikro-dinamikleri ile bireylerin adaletsizliğe yönelik algıları arasındaki ilişkinin açıklanmasına önemli katkılar sunulmuş; aynı zamanda kaynak hareketliliği (resource mobilization) perspektifi kültürel ve anlamsal boyutları içerecek şekilde genişletilmiştir.

Toplumsal hareketler literatüründe çerçeveler, aktivistlerin potansiyel destekçileri harekete geçirmek, otoritelere taleplerini iletmek ve karşıt aktörlerin mobilizasyonunu sınırlamak amacıyla geliştirdikleri yorumlayıcı paketler olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçeveler, (1) çözüm gerektiren bir sorunun tanımlanması (*diagnostic framing*), (2) bu soruna yönelik çözüm önerilerinin sunulması (*prognostic framing*) ve (3) kolektif eylemi teşvik eden bir harekete çağrı (*motivational framing*) olarak üç temel bileşeni bir araya getirir (Snow & Benford, 1988; Benford & Snow, 2000).

Bu yönüyle çerçeveler, ister bireysel ister kolektif düzeyde olsun, deneyimi anlamlı kılarak eylemi yönlendiren temel yapılardır. Buradan hareketle, çerçeve hizalamasının, yoğunluğu veya biçimi ne olursa olsun, toplumsal harekete katılım için zorunlu bir koşul olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Snow vd., 1986). Birden fazla hizalama biçimi tanımlandığı için “çerçeve hizalama” kavramı, bu süreçlerin tümünü kapsayan üst bir terim olarak kullanılmaktadır.

Çerçeve hizalama süreçleri, toplumsal hareket aktörlerinin ve örgütlerinin hedeflerini, potansiyel destekçilerin değerleri, inançları ve beklentileriyle ilişkilendirmeye yönelik stratejik çabaları ifade eder. Bu süreçler, hareketin kampanya ve eylem kapasitesini artıran temel dinamikler olarak değerlendirilir (Snow vd., 1986).

Literatürde dört temel çerçeve hizalama süreci tanımlanmıştır. Bunlar:

- Çerçeve köprüleme (frame bridging): İdeolojik olarak uyumlu fakat yapısal olarak bağlantısız çerçevelerin birbirine bağlanması.
- Çerçeve büyütme (frame amplification): Mevcut değer ve inançların vurgulanması, kristalize edilmesi ve güçlendirilmesi.
- Çerçeve uzantısı (frame extension): Hareketin ilgi alanının, potansiyel destekçilerin kaygılarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi.
- Çerçeve dönüşümü (frame transformation): Mevcut yorumlama kalıplarının köklü biçimde dönüştürülmesi ve olayların “eskisinden farklı” görülmesini sağlayan yeni anlam yapılarının inşa edilmesi (Snow vd., 1986; Snow & Benford, 1988).

Bu hizalama süreçleri üzerine yapılan araştırmalar, çerçevelemenin mobilizasyon üzerindeki belirleyici rolünü güçlü biçimde ortaya koymuş ve toplumsal hareket çalışmalarında kültürel ve anlamsal boyutun merkeziliğini pekiştirmiştir.

Çerçeveleme ve toplumsal hareketler arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalarda belirgin bir artış gözlemlenmektedir (Benford & Snow, 2000). Bu literatür, genellikle “toplumsal hareketlerde çerçeveleme perspektifi” olarak adlandırılmaktadır. Bu perspektifin analitik gücü üç temel gelişmenin kesişimine dayanmaktadır:

- (1) anlam ve mobilizasyon arasındaki ilişkinin uzun süre ihmal edilmiş olması,
- (2) 1980’lerle birlikte kültür ve söylem odaklı yaklaşımların yeniden önem kazanması,

(3) çerçeveleme süreçlerinin daha sistematik biçimde teorileştirilmesini mümkün kılan kavramsal bir mimarinin geliştirilmesi (Benford & Snow, 2000).

Bununla birlikte, toplumsal hareketlerin çerçevelenmesine ilişkin kuramsal ve ampirik literatür genişlemiş olsa da, çerçeveler ile politik ve kültürel bağlamlar arasındaki ilişkiyi yeterince açıklayan çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Aktivistlerin neden belirli çerçeveleri tercih ettikleri, çevresel koşulların çerçevelerin etkinliğini nasıl şekillendirdiği ve bu çerçevelerin toplumsal hareketlerin ötesindeki kurumsal alanlara nasıl etki ettiği hâlen yeterince açıklanamamıştır. Ayrıca, literatürdeki tek-vaka odaklı çalışmalar, çerçevelemenin nedenleri ve sonuçları hakkında genelleme yapmayı güçleştirmektedir (Benford & Snow, 2000).

Çerçevelerin çoğu zaman yalnızca hareketin iç dinamikleri içinde ve anlık olarak inşa edilmiş yapılar şeklinde ele alınması, çerçevelemenin dinamik niteliğini yakalamada önemli bir avantaj sağlasa da çerçevelerin etkili olabilmesi için gerekli olan çevresel ve yapısal koşullara yönelik ilgiyi zayıflatmaktadır. Bu durum, çerçeveleme yaklaşımının toplumsal hareketler bağlamında hâlen geliştirilmesi gereken bir alan olduğunu göstermektedir.

Çerçevelemede Psikolojik Yaklaşımlar

Psikoloji alanında çerçeveleme, bireylerin dünyayı algılama, hatırlama, değerlendirme ve karar verme süreçlerini etkileyen bilişsel yargılar, beklentiler, rasyonel seçimler ve eylem yönelimleri üzerine odaklanan kuramsal ve deneysel yaklaşımların bütünüdür. Bu bağlamda çerçeveleme; hafıza, algı ve şemalar üzerinden işleyen bilişsel süreçlerin, bireylerin bir durumu nasıl anlamlandırdıklarını ve bu anlamlandırmaya dayanarak nasıl davrandıklarını açıklamaya çalışır.

Psikolojik çerçeve kavramı ilk kez Bateson tarafından sistematik biçimde tanımlanmıştır (Bateson, 1972). Bateson’a göre psikolojik bir çerçevenin varlığından söz edebilmek için, öncelikle bir mesaj dizisinin, anlamlı eylemler bütününe ya da bir kümenin sınırlandırılmış olduğunun kabul edilmesi gerekir. Psikolojik çerçeve, fiziksel ya da mantıksal bir yapıdan ziyade, gerçekliği algılama ve yorumlama biçimini düzenleyen zihinsel bir yapılanmadır. Çoğu durumda bu çerçeveler bilinçli olarak tanınır ve “oyun”, “film”, “röportaj” ya da “iş” gibi kavramlarla adlandırılırken; bazı durumlarda ise özne çerçevenin varlığının farkında olmadan onun içinde hareket edebilir.

Bateson (1972), psikolojik çerçeveleri açıklamak için resim çerçevesi benzetmesini kullanır. Fiziksel çerçeve, izleyicinin bakışını resmin belirli bir alanına yönlendirirken, psikolojik çerçeve de bireyin algısal ve bilişsel dikkatini belirli anlam kümeleri üzerinde yoğunlaştırır. Bu bağlamda psikolojik çerçeve, insanların bazı zihinsel özelliklerini dışsallaştırarak dünyayı daha kolay anlamlandırmalarını sağlayan bir araç işlevi görür.

Bu analogi temelinde psikolojik çerçevelerin başlıca işlevleri şu şekilde özetlenebilir (Bateson, 1972):

- (1) Psikolojik çerçeveler dışlayıcıdır; belirli mesajlar ya da eylemler çerçeve içine alınırken, diğerleri bilinçli ya da bilinçsiz biçimde dışarıda bırakılır.
- (2) Psikolojik çerçeveler kapsayıcıdır; çerçeve dışında bırakılan unsurlar sayesinde çerçeve içine dâhil edilen mesajlar belirginleşir.
- (3) Psikolojik çerçeveler öncül işlevi görür; yani bireyin hangi bilişsel şemaları kullanması gerektiğini belirleyerek yorumlama sürecini yönlendirir.
- (4) Bu özellikler çerçevenin meta-iletişimsel bir nitelik taşıdığını gösterir.

(5) Her meta-iletişimsel mesaj ya doğrudan bir psikolojik çerçevedir ya da bir psikolojik çerçeveyi tanımlar.

Bu yaklaşım, çerçevelemenin yalnızca içeriğe değil, içeriğin nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir üst-anlam katmanı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde çerçeveleme araştırmalarında psikolojik yaklaşımlar büyük ölçüde Kahneman ve Tversky'nin sınırlı rasyonalite ve özellikle beklenti kuramı çerçevesinde geliştirdikleri çalışmalara dayanmaktadır (Kahneman & Tversky, 1979). Bu yaklaşıma göre, bir bilginin birey tarafından nasıl değerlendirileceği, bilginin kendisinden çok, hangi yorumlayıcı şema içerisinde sunulduğuna bağlıdır. Aynı bilgi farklı biçimlerde çerçevelendiğinde, bireylerde farklı bilişsel değerlendirmeler ve kararlar ortaya çıkabilmektedir (Tversky & Kahneman, 1981).

Kahneman, bu çalışmalar nedeniyle 2002 yılında Nobel Ödülü'ne layık görülmüş ve ödül konuşmasında “alginın referansa bağımlı olduğu” vurgusuyla, beklenti kuramının temel önermesini özetlemiştir. Referans bağımlılığı ilkesi, yalnızca aynı bilginin farklı yorumlara açık olduğunu değil, aynı zamanda bağlamın anlamı belirleyici bir unsur olarak yapılandırıldığını göstermektedir. Bu bağlamda çerçeveleme, bilişsel süreçlerin hangi referans noktaları üzerinden işleyeceğini belirleyen temel bir mekanizma olarak işlev görür.

Kahneman ve Tversky'nin deneysel çalışmaları ağırlıklı olarak ekonomik kararlar ve risk algısı üzerine yoğunlaşmış olsa da, bu bulguların iletişim süreçlerine uygulanabilirliği açıktır (Kahneman & Tversky, 1979). Örneğin, belirsiz bir harf ya da sayının farklı bağlamlarda farklı biçimlerde algılanabilmesi gibi, bir olayın görsel ya da söylemsel sunum biçimi de izleyicinin sonraki bilgi işleme süreçlerini yönlendiren bir çerçeve oluşturur

(Kahneman, 2003). Bu anlamda görüntüler, söylemler ve anlatılar, bireyin bilişsel değerlendirmeleri için bir başlangıç noktası işlevi görür.

Aynı şekilde, bilimsel açıdan karmaşık ya da ahlaki bakımdan belirsiz konularda kamuoyunun algısı büyük ölçüde referansa bağımlı olarak şekillenmektedir. Çerçeveleme kuramı, bu tür durumlarda hangi çerçevelerin daha etkili olduğunu açıklamaya yönelik önermeler geliştirdiğinde, bu önermeler sosyal ve bilişsel psikolojiden elde edilen bulgularla birleştirilerek daha güçlü hale getirilebilir (Chong & Druckman, 2007b).

Bu çerçevede psikolojik yaklaşımlar, çerçevelemenin bireysel düzeyde nasıl işlediğini, algı ve karar süreçlerini nasıl yönlendirdiğini ve bağlamın anlam üretimindeki belirleyici rolünü açıklamak açısından, çerçeveleme literatürünün temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır.

Bilişsel Önyargı

Biliş çalışmaları, insan zihninin bilgiyi nasıl algıladığını, işlediğini ve kullandığını inceleyen disiplinlerarası bir araştırma alanını ifade eder. Bu alan psikolojiden dilbilime, nörobilimden bilgisayar yazılımına ve giderek artan biçimde yapay zekâ tasarımına kadar uzanan geniş bir entelektüel geleneği kapsar (Neisser, 1967). Bilişsel önyargılar ise karar verme süreçlerinde normatif ya da rasyonel modellerden sistematik sapma kalıpları olarak tanımlanır ve özellikle psikoloji ile davranışsal iktisat alanlarında yoğun biçimde çalışılmaktadır (Kahneman, Slovic, & Tversky, 1982).

Bireylerin verdikleri kararlar, ulaştıkları sonuçlar ve bu sonuçlara dair geliştirdikleri açıklamalar, belirsiz olayların olasılıklarına ilişkin öznel yargılara dayanır. Bu varsayımdan

hareketle, insanların olasılık öğrenme, sezgisel istatistikler ve risk altında karar alma bağlamında belirsiz olayları nasıl algıladıkları ve değerlendirdikleri temel bir araştırma alanı hâline gelmiştir (Kahneman & Tversky, 1974). Bilişsel teorisyenler, insanların hem metinler hem de gündelik yaşam deneyimleriyle ilgili bilgileri zihinsel olarak nasıl örgütlediklerini açıklamak amacıyla çeşitli yapısal modeller geliştirmiştir. Dosyalar, ağlar, planlar, “şemalar” ve “script”ler gibi metaforik modeller, olayların ve faaliyetlerin sonuçlarına dair beklentileri yönlendiren bilişsel yapılara işaret eder (Rumelhart, 1980).

Bu çerçevede bireyler, nesnel veri girdilerinden ziyade, bu girdilerin zihinsel olarak işlenmesi yoluyla kendi öznel toplumsal gerçekliklerini inşa ederler. Dolayısıyla sosyal dünyadaki davranışları belirleyen şey, çoğu zaman nesnel gerçeklik değil, bu gerçekliğin bilişsel olarak yapılandırılmış temsilleridir (Berger & Luckmann, 1966). Bilişsel süreçlerin yalnızca pasif bir yansıtma değil, aynı zamanda aktif ve yapıcı olduğu genel kabul görmektedir. İnsanlar gördüklerini ve duyduklarını dönüştürür, hatırladıklarını yeniden yapılandırır ve bilgiyi bağlama göre yeniden düzenlerler. Hatırlanan bilginin içeriği; alımlama bağlamı, anlatının biçimi ve üslubu ile bireyin önceki deneyimleri tarafından şekillenir (Bartlett, 1932).

Bu yapıcı süreç, algısal çarpıtmalar, yanlış değerlendirmeler ve mantıksız çıkarımlar gibi bilişsel önyargılara yol açabilmektedir (Tversky & Kahneman, 1974). Özellikle sosyal algı bağlamında, bireylerin başkalarının güvenilirliğine ilişkin temel varsayımları, hangi bilginin önemli kabul edileceğinin güçlü bir belirleyicisi hâline gelir (Fiske & Taylor, 1991).

Medya çalışmaları açısından bakıldığında, izleyici ile medya arasındaki ilişkinin büyük ölçüde bu bilişsel süreçler tarafından yönlendirildiği ileri sürülmektedir. Bu yaklaşım, izleyiciyi pasif bir

alıcı olarak değil; bilgiyi müzakere eden, yorumlayan ve gerektiğinde ona direnen aktif bir özne olarak konumlandırır (Livingstone, 2005). Bu yönüyle bilişsel önyargılar, çerçeveleme etkilerinin bireysel düzeyde nasıl işlediğini anlamada merkezi bir rol oynar.

Evrimsel psikoloji perspektifinden bakıldığında ise bilişsel önyargılar, rasyonellikten sapma olarak değil, belirli çevresel koşullarda işlevsel uyumlar olarak değerlendirilir. Evrimsel yaklaşıma göre temel soru, bilişsel bir özelliğin “doğru” olup olmadığı değil, belirli bir problemi çözmede ne ölçüde etkili olduğudur (Cosmides & Tooby, 1996). Bu nedenle önyargılar, modern bağlamlarda irrasyonel görünse bile, tarihsel olarak hayatta kalma açısından avantaj sağlamış olabilir.

Rasyonel Seçim

Rasyonel seçim teorisi, insan davranışını fayda maksimizasyonu üzerinden açıklayan ve özellikle ekonomi disiplininin merkezinde yer alan bir yaklaşımdır. Bu teoriye göre bireyler, alternatif eylemler arasından öznel beklenen faydayı en üst düzeye çıkaran seçeneği tercih ederler (Von Neumann & Morgenstern, 1944). Risk altında karar verme bağlamında temel model, beklenen fayda teorisidir ve bu model tercihlerin tutarlılığına dayanan bir dizi aksiyom üzerine kuruludur.

Klasik rasyonel seçim yaklaşımında “rasyonel aktör”, her olası sonucun olasılığını ve faydasını hesaplayarak en uygun seçimi yapar (Savage, 1954). Bu model yalnızca bireylere değil, aileler, şirketler ve hatta devletler gibi kolektif aktörlere de uygulanabilir bir çerçeve sunar.

Ancak ampirik çalışmalar, insanların çoğu zaman bu modelin öngördüğü biçimde davranmadığını göstermiştir. Üstelik bu

sapmalar yalnızca deneyimsiz bireylerde değil, deneyimli aktörlerde de sistematik olarak gözlenmektedir (Allais, 1953). Bu bulgular, karar verme sürecinin salt hesaplamaya değil, sezgisel değerlendirmelere ve bağlamsal ipuçlarına dayandığını ortaya koymuştur.

Davranışsal iktisat literatürü, Kahneman ve Tversky'nin çalışmalarıyla birlikte, rasyonel seçim teorisinin temel varsayımlarını güçlü biçimde sorgulamıştır (Kahneman & Tversky, 1979). Kamu politikaları gibi geniş ölçekli alanlarda rasyonel aktör varsayımına dayanan modellerin sınırlılıkları bu bağlamda görünür hâle gelmiştir.

Beklenti Kuramı

Beklenti kuramı, Kahneman ve Tversky tarafından geliştirilen ve irrasyonel davranışı sistematik biçimde açıklayan ilk tanımlayıcı karar teorisi olarak kabul edilmektedir (Kahneman & Tversky, 1979). Bu kuram, beklenen fayda teorisinin risk altındaki kararları açıklamada yetersiz kaldığını ileri sürer.

Beklenti kuramına göre bireyler sonuçları mutlak değerler üzerinden değil, kazançlar ve kayıplar üzerinden değerlendirirler. Kayıplar, aynı büyüklükteki kazançlardan psikolojik olarak daha ağır basar (kayıptan kaçınma). Ayrıca küçük olasılıklar aşırı, büyük olasılıklar ise yetersiz biçimde ağırlıklandırılır (Tversky & Kahneman, 1992).

Kuram, karar sürecini çerçeveleme aşaması ve değerlendirme aşaması olmak üzere iki süreçte ele alır. Çerçeveleme aşamasında birey, seçenekleri belirli bir bağlam içinde temsil eder; değerlendirme aşamasında ise bu temsiller üzerinden tercih yapılır. Bu nedenle aynı problem, farklı biçimlerde çerçevelendiğinde farklı tercihlere yol açabilir.

Oyun Çerçevesi

Psikolojik oyun teorisi, çerçevelemenin inançları, inançların ise motivasyonları etkilediğini öne sürer. Kamu yararı oyunları üzerine yapılan çalışmalar, çerçevelerin bireylerin katkı düzeylerini ve beklentilerini anlamlı biçimde etkilediğini göstermiştir (Dawes, 1980). Bu tür çerçeveleme, özellikle “kazanan–kaybeden” anlatıları üzerinden işleyen oyun çerçevesi ile ilişkilendirilir.

Medya bağlamında oyun çerçevesi, siyaseti stratejik bir mücadele olarak sunar ve bu sunum biçiminin medyaya duyulan güveni azalttığına dair güçlü bulgular bulunmaktadır (Cappella & Jamieson, 1997). Oyun çerçeveli haberlerle daha fazla karşılaşan yurttaşların medyaya daha az güvendiği gösterilmiştir.

Çerçeve Etkisi

Çerçeveleme etkisi, seçeneklerin kazanç ya da kayıp olarak sunulmasının sistematik biçimde farklı tercihlere yol açtığını ortaya koyar (Tversky & Kahneman, 1981). Bu etki, rasyonel tercihin değişmezliği varsayımını doğrudan ihlal eder.

En bilinen örneklerden biri, Tversky ve Kahneman’ın “Asya hastalığı problemi”dir. Aynı sonuçlar, kazanç ya da kayıp çerçevesinde sunulduğunda, bireylerin riskten kaçınma ya da risk alma eğilimlerinin tersine döndüğü gözlenmiştir (Tversky & Kahneman, 1981). Bu bulgular, çerçevelemenin yalnızca tercihleri değil, sorumluluk atıflarını ve etik değerlendirmeleri de etkilediğini göstermektedir.

Sonuç olarak çerçeveleme etkileri, karar verme süreçlerinde sistematik, güçlü ve bağlama duyarlı sapmalar yaratarak, iletişim alanında kullanılan çerçeveleme kavramının psikolojik temelini oluşturmaktadır.

Kamuoyu Algısı ve Siyasal Karar Verme Bağlamında Çerçeveleme

Çerçeveleme kuramının en yoğun biçimde uygulandığı alanlardan biri, kamuoyu algısı ve siyasal karar verme süreçleridir. Çünkü siyasal alan, hem yüksek düzeyde sembolik anlam üretiminin gerçekleştiği hem de bu anlamların bireysel ve kolektif davranışlar üzerinde doğrudan etkiler yarattığı bir toplumsal bağlam sunar.

Kamuoyu, bireylerin tek tek sahip oldukları görüşlerin basit bir toplamı değildir; aksine, belirli söylemler, temsiller ve çerçeveler etrafında şekillenen dinamik ve müzakereci bir algı alanıdır. Bu nedenle siyasal meselelerin nasıl çerçevelendiği, hangi yönlerinin öne çıkarıldığı ve hangi bağlamlar içinde sunulduğu, bireylerin bu meseleleri nasıl değerlendireceklerini doğrudan etkilemektedir (Gamson vd., 1992).

Psikolojik düzeyde, siyasal karar verme süreçleri büyük ölçüde bilişsel kestirmelere, sezgilere ve duygusal değerlendirmelere dayanmaktadır. Çerçeveleme, bireylerin hangi bilgileri dikkate alacaklarını, hangi sonuçları risk ya da kazanç olarak algılayacaklarını ve hangi aktörleri sorumlu tutacaklarını belirleyen temel bir düzenleme işlevi görür. Beklenti kuramının ortaya koyduğu gibi, aynı siyasal seçenekler farklı çerçeveler altında sunulduğunda, bireylerin risk alma ya da riskten kaçınma eğilimleri değişebilmektedir (Kahneman & Tversky, 1979).

Sosyolojik düzeyde ise çerçeveleme, siyasal söylemin meşruiyet kazanmasında ve toplumsal destek üretmesinde merkezi bir rol oynar. Siyasal aktörler, medya ve diğer kurumsal araçlar vasıtasıyla belirli yorumlayıcı paketler üretir; bu paketler, kamusal tartışmanın sınırlarını ve anlam eksenlerini belirler. Bu süreç, çerçeve hizalama ve çerçeve çekişmesi bağlamında, farklı aktörler

arasında süregelen bir anlam mücadelesi olarak işler (Snow & Benford, 1988).

Medya bu noktada yalnızca bilgiyi aktaran bir araç değil, siyasal gerçekliğin çerçevelendiği merkezi bir alan hâline gelir. Medya metinlerinde kullanılan tematik ve epizodik çerçeveler; kamuoyunun siyasal olayları bireysel sorumluluklar mı yoksa yapısal sorunlar bağlamında mı değerlendireceğini belirleyebilir (Iyengar, 1991). Böylece çerçeveleme, siyasal karar verme süreçlerinde hem bilişsel hem de ideolojik etkiler üreten güçlü bir mekanizma olarak ortaya çıkar.

Bu bağlamda çerçeveleme kuramı, kamuoyunun nasıl yönlendirildiğini açıklamakla sınırlı değildir. Aynı zamanda, siyasal iletişimin etik boyutunu, demokratik tartışmanın sınırlarını ve medya–iktidar ilişkilerinin doğasını sorgulamak için de güçlü bir kuramsal araç sunar.

Çerçevelemenin Kuramsal Çok Katmanlı Yapısı

Bu bölüm boyunca ele alınan kuramsal yaklaşımlar, çerçevelemenin tek bir disipline, düzeye ya da açıklama modeline indirgenemeyecek ölçüde çok katmanlı bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır. Çerçeveleme, en genel anlamıyla, bireylerin ve toplulukların dünyayı nasıl algıladıklarını, anlamlandırdıklarını ve bu anlamlar doğrultusunda nasıl eylemde bulunduklarını belirleyen yorumlayıcı bir süreçtir. Bu süreç hem bireysel bilişsel mekanizmalarla hem de toplumsal etkileşim ve kurumsal yapılarla eş zamanlı olarak işler.

Sosyolojik yaklaşımlar çerçevelemeyi, anlamın toplumsal olarak müzakere edildiği, paylaşıldığı ve yeniden üretildiği bir etkileşim alanı olarak ele almıştır. Goffman'ın birincil çerçeveleri, sembolik etkileşimcilerin anlam müzakeresine dayalı yaklaşımları,

toplumsal inşa kuramının gerçekliği tarihsel ve bağlamsal süreçler içinde ele alan perspektifi; çerçevelemenin yalnızca bireyin zihninde oluşan bir şema değil, toplumsal ilişkiler içinde kurulan bir düzenleme ilkesi olduğunu göstermektedir (Goffman, 1974; Berger & Luckmann, 1966).

Psikolojik yaklaşımlar ise çerçevelemenin, algı, bellek, bilişsel önyargılar ve karar verme süreçleri üzerindeki etkisini açığa çıkarmıştır. Beklenti kuramı, çerçeveleme etkisi, oyun çerçevesi ve bilişsel önyargılar literatürü; bireylerin bilgiyi “olduğu gibi” değil, belirli referans noktalarına ve bağlamsal ipuçlarına bağlı olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır (Kahneman & Tversky, 1979; Tversky & Kahneman, 1981).

Bu iki yaklaşım hattı birlikte değerlendirildiğinde, çerçevelemenin ne yalnızca yapısal belirlenimciliğe indirgenebileceği ne de yalnızca bireysel zihinsel süreçlerle açıklanabileceği görülmektedir. Çerçeveleme, bilişsel, psikolojik ve toplumsal süreçlerin kesişim noktasında işleyen dinamik bir anlam üretim mekanizmasıdır. Bu nedenle çerçeveleme araştırmaları, tekil neden-sonuç ilişkilerinden ziyade, çoklu etkileşim ağlarını ve bağlamsal örüntüleri dikkate almak zorundadır.

Bu kuramsal altyapı, çerçevelemenin yalnızca “nasıl sunulduğu” sorusuyla değil; aynı zamanda “neden bu şekilde sunulduğu” ve “ne tür etkiler ürettiği” sorularıyla birlikte ele alınmasını gerekli kılar. Böylece çerçeveleme, salt bir içerik analizi tekniği olmaktan çıkarak, anlamın dolaşımını, meşrulaşmasını ve etkisini inceleyen bütüncül bir yaklaşım hâline gelir.

Bu bölümde çerçevelemenin felsefi, sosyolojik, psikolojik ve iletişimsel temelleri ayrıntılı biçimde ele alınmış; çerçevelemenin anlam üretimi, algı, karar verme ve toplumsal etkileşim süreçleri içindeki merkezi konumu ortaya konmuştur. Böylece çerçeveleme,

hem kuramsal bir yaklaşıml hem de analitik bir çözümleme aracı olarak temellendirilmiştir. Bu kuramsal altyapı, kitabın ikinci bölümünde ele alınacak olan medya metinleri, televizyon anlatıları ve dramatik çerçeveleme yaklaşımı için epistemolojik ve metodolojik bir zemin oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYONDA ÇERÇEVELEME VE TEMSİL

Medya İçeriğinin Çerçevenmesi

Çerçeve çözümlemesi, insanların yaşadıkları dünyaya dair anlam üretme süreçlerinin yalnızca yüz yüze toplumsal etkileşimler aracılığıyla değil, aynı zamanda kitle iletişim araçları yoluyla maruz kaldıkları medya iletileri üzerinden de şekillendiğini ortaya koyan kuramsal bir yaklaşımdır. Bu perspektiften bakıldığında çerçeveleme, medyanın toplumsal gerçekliğin inşasındaki rolünü açıklamak için merkezi bir kavram olarak öne çıkmaktadır (Baran & Davis, 2012). Bu temellendirmeden hareketle, başlangıçta Erving Goffman tarafından geliştirilen çerçeve analizi yaklaşımı, 1980’li yılların ortalarından itibaren yalnızca gündelik etkileşimleri değil; toplumsal hareketleri, söylem yapılarını ve kitle iletişim süreçlerini anlamak amacıyla da yaygın biçimde kullanılmaya başlanmıştır (Volkmer, 2009).

Çerçeveleme kuramı, kitle iletişiminin bireyler üzerindeki etkilerini açıklarken, medyanın yalnızca bilgi aktaran nötr bir araç olmadığını; aksine toplumsal dünyayı belirli anlam kalıpları içinde sunarak algı ve yorum süreçlerini yapılandırdığını ileri sürer. Bu yönüyle çerçeveleme, medyanın bireyleri nasıl etkilediğine ve

toplumsal gerçekliğin üretiminde nasıl bir rol oynadığına ilişkin klasik varsayımları yeniden düşünmeye zorlamıştır (Volkmer, 2009).

Bu yaklaşımın yükselişi, 1970’li yılların sonlarından itibaren medya araştırmalarında görülen kuramsal dönüşümle yakından ilişkilidir. Bu dönemde medya etkileri çalışmalarının, izleyiciyi pasif ve homojen bir kitle olarak ele alan tek boyutlu modellerden uzaklaştığı; bunun yerine medyanın belirli koşullar altında güçlü ve yönlendirici etkiler üretebildiği daha karmaşık yaklaşımların benimsendiği görülmektedir (Gitlin, 1980). Medyanın yalnızca seçim kampanyaları sırasında değil, gündelik yaşamda da dünya algısı, siyasal söylem ve kamusal tartışma çerçeveleri ürettiği giderek daha görünür hâle gelmiştir (Lilleker, 2006).

Bu bağlamda çerçeveleme, “neyin gösterildiği” kadar, “nasıl gösterildiği” sorusunu da merkeze alır. Medya, olgusal ya da kurgusal gerçekliği aktarırken belirli unsurları seçer, vurgular, bağlama yerleştirir ve diğerlerini dışarıda bırakır. Böylece medya iletileri, izleyicilere ham ve nötr gerçeklikler sunmaz; aksine önceden organize edilmiş anlam yapıları aracılığıyla dünyayı yorumlamaları için bir çerçeve sağlar (Gamson vd., 1992: 374–380).

Çerçeveleme kuramı özellikle çağdaş, ulusötesi medya toplumlarında reklamcılık, halkla ilişkiler ve siyasal iletişim alanlarında büyük önem kazanmıştır. Politik kampanyaların planlanmasında, kamuoyunun yönlendirilmesinde ve kurumsal imaj inşasında çerçeveleme bilgisinin stratejik bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir (Parenti, 1992). Bu durum, medyanın yalnızca içerik aktaran bir mecra değil, aynı zamanda anlam üreten ve dolaşıma sokan bir güç olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitle iletişim araçlarıyla üretilen her medya metni, kendi mecrasına özgü biçimsel, teknik ve üretimsel sınırlılıklar içinde belirli bir çerçeveleme sürecinden geçerek izleyiciye ulaşır. Bu

nedenle medya metinlerini çözümlmek, yalnızca içerikte “ne söylendiğini” değil; hangi anlamların önceliklendirildiğini, hangi yorum yollarının açıldığını ve hangi alternatif okuma ihtimallerinin sınırlandırıldığını da incelemeyi gerektirir (Scheufele, 2015).

Medya çerçeveleri, izleyicilerin bilişsel, psikolojik ve toplumsal süreçleriyle etkileşime girerek anlam üretimini yönlendirir. Bu süreçte medya, izleyiciyi ikna etmeye ve inandırmaya yönelik güçlü bir işlev üstlenir. Özellikle eğlence medyası bağlamında değerlendirildiğinde, medyanın sunduğu kurgusal anlatıların dahi “inandırıcılık” üzerinden işlediği; izleyicinin gösterilene inanmasının beklendiği bir iletişim yapısı ortaya çıkmaktadır (Parenti, 1992).

İzleyiciler, medyayı yalnızca bilgi edinmek için değil; ruh hâllerini düzenlemek, heyecan aramak ve gündelik yaşamı anlamlandırmak için de kullanırlar. Bu kullanım biçimleri, medyanın kasıtlı olarak anlamlı deneyimler üretmesine imkân tanır. Ancak bu süreç, hem amaçlanan hem de öngörülmeven bireysel ve toplumsal sonuçlar doğurur (Baran & Davis, 2012). Bu nedenle çerçeveleme, biliş ile kültür arasında köprü kuran çok katmanlı bir kavram olarak değerlendirilir.

Kültürel düzeyde yapılan analizler, toplumsal dünyanın çerçevelenmiş olduğunu; olayların ve olguların bireylere hiçbir zaman “ham” hâlde ulaşmadığını göstermektedir. Bununla birlikte izleyiciler, aktif anlamlandırıcılar olarak medya iletilerini farklı biçimlerde çözümleyebilirler. Bu da her bireyin aynı çerçevelenmiş iletiden aynı anlamı çıkarmayacağını ortaya koymaktadır (Gamson & Modigliani, 1987).

Çerçeveleme çok düzeyli (multi-level) bir yapıya sahiptir. Bu kavram, hem medya içeriklerinin üretim sürecindeki makro düzey çerçeveleri hem de izleyicilerin bireysel düzeyde geliştirdikleri

yorumlama kalıplarını birlikte ele almayı gerektirir. Bu yönüyle çerçeveleme, gündem belirleme ve önceleme gibi diğer medya etkileri yaklaşımlarıyla da ilişkilidir (Scheufele, 1999).

Bu çerçevede bazı kuramcılar çerçevelemeyi, gündem belirlemenin bir uzantısı olarak değerlendirirken; bazıları ise çerçevelemenin, izleyicinin bilgiyi nasıl yorumladığına odaklanan özgün bilişsel süreçlere dayandığını savunmaktadır (Scheufele & Nisbet, 2008). Bu ayrım, ilerleyen alt başlıklarda şemalar, klişeler, gündem belirleme, gündem oluşturma ve izleyici çerçeveleri bağlamında daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Şemalar

Çerçeveleme kuramı, bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarını ve bu algıların hangi bilişsel yapılar üzerinden örgütlendiğini açıklamaya yönelir (Volkmer, 2009). Bu bağlamda şemalar, bireylerin gündelik deneyimlerini anlamlandırırken başvurdukları temel bilişsel yapılardan biri olarak öne çıkmaktadır (DiMaggio, 1997). Günlük yaşamın büyük bölümü tekrar eden ve rutinleşmiş deneyimlerden oluştuğu için, bireylerin dünyaya ilişkin bilgileri yapılandırılmış bilişsel kalıplar hâlinde düzenlenmektedir.

Şema teorisi, bellekte depolanan bilginin uzun süreli olarak nasıl organize edildiğini açıklamaya çalışan temel kuramsal yaklaşımlardan biridir. Şemalar, geçmiş deneyimleri düzenleyen, kavramlar ve ilişkiler ağı biçiminde yapılan uzun süreli hafıza yapıları olarak tanımlanmaktadır (Unz, 2008). Bu yönüyle şemalar, bireyin karşılaştığı yeni durumları hızlı biçimde anlamlandırmasına imkân tanıyan bilişsel referans çerçeveleri işlevi görür.

Şema kavramı, çerçeve terimiyle sıklıkla eşanlamlı ya da iç içe geçmiş biçimde kullanılmaktadır. Bunun temel nedeni, her iki kavramın da anlam üretme ve gerçekliği organize etme süreçlerine gönderme yapmasıdır (Matthes, 2008: 4502). Ancak şemalar daha

çok bireysel bilişsel düzeyde işlerken, çerçeveler etkileşimsel ve toplumsal düzeyde sonuçlar üreten yapılardır (Scheufele & Nisbet, 2008).

Şemalar, belirli bir gerçeklik alanına ilişkin kavramlar, nesneler, olaylar ve aktörler hakkında genel bilgileri temsil eder. Bu temsiller, bireyin mevcut deneyimlerini yorumlamasına yardımcı olan bilişsel bir yapı sunar (Unz, 2015). Şemaların işlevleri genel olarak iki ana başlık altında toplanabilir (Taylor & Crocker, 1981): Bilginin kodlanması ve temsil edilmesi ile verilen bilginin ötesine geçen çıkarımsal ve yorumlayıcı işlevler.

En genel anlamıyla şemaların temel işlevi, çevredeki karmaşık bilgi akışını sadeleştirmektir (Axelrod, 1973). Şemalar, büyük miktardaki bilginin hatırlanması ihtiyacını azaltır; algı, hafıza ve hatırlama süreçlerini yönlendirir. Gündelik durumlarda bilgi işleme çoğu zaman zahmetsiz biçimde gerçekleşir; bireyler yeni bilgileri mevcut şemalarına uyarlayarak hızlı tahminlerde bulunabilir ve etkili davranışlar geliştirebilirler.

Bununla birlikte şemalar, bilginin kodlanmasında seçici ve yönlendirici bir rol de oynar. Mevcut şemalarla uyumlu olmayan bilgiler ya göz ardı edilir, ya hatırlanmaz ya da anlamlandırılabilmesi için yeniden yorumlanır (Matthes, 2008). Bu durum, şemaların yalnızca kolaylaştırıcı değil, aynı zamanda sınırlayıcı bir işlev de üstlendiğini göstermektedir.

Medya etkileri bağlamında şemalar üç temel işleve sahiptir. Birincisi, bilginin işlenmesini kolaylaştırır. Şemalar, bireylerin medyada sunulan bilgileri yapılandırılmış bir biçimde organize etmelerine imkân tanır ve dünyaya dair algıda süreklilik ve düzen hissi sağlar. Şemaların sürekli değişmesi, bireyin çevresiyle başa çıkmasını zorlaştıracaktır (Unz, 2008).

İkinci olarak şemalar, hangi bilgilerin algılanacağını ve işleneceğini belirler. Medyada sunulan bir mesaj mevcut bir şemayla eşleştğinde, mesajın unsurları bu şemanın yapısına uygun biçimde sıralanır. Şema teorisine göre bireyler, sınırlı bilişsel kapasiteleri nedeniyle bilgiyi ekonomik biçimde işlemeye çalışırlar; bu da seçici algıyı kaçınılmaz kılar (Matthes, 2008).

Üçüncü işlev ise bilgi eksikliği durumunda ortaya çıkar. Medyada sunulan içerik eksik olduğunda bireyler, mevcut şemalarına dayanarak bilişsel boşlukları doldururlar. Örneğin politikacılara ilişkin yaygın bir şema; iyi giyimli, deneyimli, evli ve hızlı düşünen bireyler oldukları yönündedir. Medya mesajı bu özelliklerden birini sunmadığında, bireyler şemanın varsayılan değerleriyle eksik bilgiyi tamamlayabilirler (Matthes, 2008).

Bu noktada şemalar, tekil bireyin algısal ve bilişsel süreçlerini açıklayan yapılardır. Bir toplumsal hareketin, bir kurumun ya da bir hükümetin işleyişini doğrudan tanımlamazlar. Bu ayırım, şema ile çerçeve arasındaki temel farkı da ortaya koymaktadır. Şema bireysel düzeyde anlam üretimini açıklarken; çerçeve, etkileşimsel düzeyde toplumsal yankıları ve sonuçları olan bir anlamlandırma mekanizmasıdır.

Klişeler

Klişe kavramı, kitle iletişim araştırmalarında gerçekliğin basitleştirilerek sunulması ve algısal düzenin kurulması bağlamında merkezi bir yere sahiptir. Terimin kökeni, bir gazete mesajının çok sayıda kopyasını hızlı ve ucuz biçimde çoğaltmaya yarayan baskı tekniğine dayanır. Walter Lippmann, bu teknikten hareketle klişeyi, kolayca türetilen, sabitlenmiş ve genelleştirici bilişsel kalıpları ifade etmek üzere kavramsallaştırmıştır (Lippmann, 1991).

Lippmann'a göre, bireylerin yaşadığı dünya son derece büyük, karmaşık ve hızla değişen bir yapıya sahiptir. Bireylerin

kamusal gerçekliğe dair bilgileri, çoğu zaman sınırlı ve parçalıdır. Bu nedenle gerçeğin bütünüyle ve doğrudan kavranması mümkün değildir. Kamusal olayların yalnızca belirli yönleri görülebilir. Bu durum yalnızca sıradan yurttaşlar için değil, kimi zaman karar alıcı elitler için de geçerlidir. Bu nedenle bireyler, başkalarının aktardıkları bilgilerle kendi hayal güçlerini birleştirerek anlam oluştururlar. Böylece insanlar, doğrudan deneyimlemedikleri kamusal olaylar hakkında “kafalarındaki imgeler” aracılığıyla anlam üretirler. Kitle iletişim araçları bu karmaşıklığı sadeleştirerek, bireylere yaşadıkları dünyanın indirgenmiş ve düzenlenmiş bir temsilini sunar. (Lippmann, 1991). Klişeler bu noktada, gerçeğin algılanabilir hâle gelmesini sağlayan işlevsel bilişsel araçlar olarak devreye girer.

Lippmann’ın öncülüğünden sonra klişeler üzerine geliştirilen literatür, genellikle üç ana yaklaşım altında toplanmaktadır: sosyolojik, psikolojik ve bilişsel yaklaşımlar (Curtis, 1991).

Sosyolojik yaklaşım, klişelerin kültürel olarak paylaşılan anlam sistemleri içinde üretildiğini ve sosyalleşme süreci aracılığıyla aktarıldığını savunur. Belirli bir toplumsal grubun imgesi kültür içinde dolaşıma girer ve zamanla bu imgeye ilişkin görece bir uzlaşma oluşur. Lippmann’a göre, medyada hangi bilgilerin seçildiği ve hangilerinin dışarıda bırakıldığı, yalnızca kamuoyu için değil, politika yapımcılar için de kritik öneme sahiptir (Lippmann, 1991). Bu bağlamda klişeler, bireysel yargılardan ziyade ortak kültürel kodlara dayanır ve toplumsal ipuçları aracılığıyla işler (Samochowiec & Wänke, 2008).

Psikolojik yaklaşım ise klişelerin içsel güdülerle, özellikle önyargı ve duygusal yönelimlerle bağlantılı olduğunu öne sürer. Bu perspektifte klişeler, toplumsal gruplara ilişkin yaygın biçimde paylaşılan inançları temsil eden bilişsel yapılar veya şemalar olarak tanımlanır (Hummert, 2015). Klişeler, fiziksel özellikler, kişilik

nitelikleri ve davranış kalıplarına dair genellemeleri içerir. Bu yönüyle klişeleştirme, bireyleri tekil özellikleriyle değil, ait oldukları grup üzerinden değerlendiren kategorik bir düşünme biçimidir (Lasorsa, 2008).

Bilişsel yaklaşım ise Lippmann'ın özgün yöntemine dayanır. Bu yaklaşımda sosyal gerçeklik, yalnızca algılanan değil aynı zamanda inşa edilen bir olgudur. İnsanların bilgi işleme kapasiteleri sınırlı olduğundan, çevredeki karmaşık gerçeklik sadeleştirilerek zihinsel imgeler hâline getirilir. Bu nedenle klişeler işlevsel yapılardır; sınıflandırma ve genelleme yoluyla sosyal dünyanın karmaşıklığını azaltır, öngörülebilirlik ve anlam üretirler (Lippmann, 1991). Ancak bu işlevsellik, seçici algıyı da beraberinde getirir. Bireyler beklentileriyle uyumlu bilgileri seçme ve uyumsuz olanları görmezden gelme eğilimindedir (Samochowiec & Wänke, 2008).

Klişeler yalnızca kişilerarası etkileşim yoluyla değil, yoğun biçimde kitle iletişim araçları aracılığıyla da edinilir. Medya, belirli toplumsal gruplara ilişkin klişeleşmiş imgeleri üretme, güçlendirme ve yeniden üretme konusunda son derece etkilidir (Appiah, 2008). Medyada kullanılan klişeler genellikle basit, açık ve belirsizlikten arındırılmış imgeler içerdiği için izleyici tarafından kolayca kabul edilir (La Ferle & Lee, 2005). Görsel ve işitsel imgelerin doğrudanlığı, bu klişelerin “doğal” ve tartışmasız gerçeklikler gibi algılanmasına neden olur.

Bu klişeleşmiş temsiller, izleyicinin hangi ipuçlarına dikkat edeceğini ve bu ipuçlarını nasıl yorumlayacağını belirler. Böylece bireyin gördüğü şey, yalnızca nesnel gerçeklik değil, aynı zamanda bulmayı beklediği şeyle birleşmiş bir algısal sonuç hâline gelir (Peffley vd., 1996). Medya, farklı bağlamlarda farklı klişeleri harekete geçirebilecek sembolik ipuçları kullanarak bu süreci işlevsel hâle getirir.

Klişeler; toplumsal roller, ideolojik çatışmalar ve iktidar ilişkileri bağlamında ortaya çıkar. Özellikle iktidar sahibi elitler, klişeleri mevcut güç ilişkilerini sürdürmek ve meşrulaştırmak için bir denetim aracı olarak kullanabilirler. Bu yönüyle klişeler, toplumsal uyumu sağlarken aynı zamanda eleştirel düşünmeyi sınırlayan “uyum motorları” olarak işlev görür (Lippmann, 1991). Kitle iletişim araçları da toplumsal grupların nasıl etiketlendiğini, tanımlandığını ve çerçevelendirildiğini görünür kılar.

Sonuç olarak klişeler, çerçevelemenin bilişsel, psikolojik ve toplumsal boyutlarını içinde barındıran temel yapılardır. Şemalarla birlikte düşünüldüğünde klişeler, medya çerçevelerinin izleyici üzerindeki etkilerini mümkün kılan zihinsel altyapının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Gündem Belirleme

Gündem belirleme yaklaşımı, kitle iletişim araçlarının kamusal alanda hangi konuların önemli olarak algılanacağını etkileme gücünü açıklayan temel medya etkileri kuramlarından biridir. İlk kez McCombs ve Shaw tarafından 1972 yılında formüle edilen bu yaklaşım, medyanın bireylere *ne düşüneceklerini değil, ne hakkında düşüneceklerini* söylediği varsayımına dayanır (McCombs, 2004). Buna göre medya, belirli konulara daha fazla yer vererek bu konuların kamusal gündemde öne çıkmasını sağlar.

Gündem belirleme araştırmaları zaman içinde genişlemiş ve farklı düzlemlerde ele alınmıştır. Literatürde genellikle beş temel araştırma hattından söz edilmektedir: (1) Temel gündem belirleme, (2) öznitelik gündem belirleme, (3) gündem belirleme etkilerinin koşulları, (4) gündem oluşturma ve (5) gündem belirlemenin sonuçları (Kaid, McKinney & Tedesco, 2009). Bu sınıflandırma, medyanın yalnızca konuların görünürlüğünü değil, aynı zamanda bu

konuların hangi özellikleriyle algılanacağını da etkilediğini göstermektedir.

Gündem belirleme yaklaşımı siyasal iletişim araştırmalarında özellikle seçim dönemleri bağlamında yoğun biçimde kullanılmıştır. Yapılan çalışmalar, medya gündemi ile kamu gündemi arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu; seçmenlerin önem atfettikleri konuların büyük ölçüde medyada öne çıkarılan konularla örtüştüğünü ortaya koymuştur (McCombs, 2004). Bununla birlikte bu ilişki tek yönlü değildir; medya gündemi ile siyasal aktörlerin ve kamuoyunun gündemi arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.

Gündem belirleme ile çerçeveleme arasındaki ilişki literatürde tartışmalı bir alan oluşturur. McCombs, çerçevelemeyi gündem belirlemenin ikinci düzeyi olarak değerlendirerek, çerçevelemenin bir konunun hangi özelliklerinin öne çıkarıldığını belirlediğini savunmuştur (McCombs, 2004). Bu görüşe göre, gündem belirleme “ne hakkında” sorusuna yanıt verirken, çerçeveleme “nasıl” sorusuna odaklanmaktadır.

Buna karşılık bazı araştırmacılar bu indirgemeci yaklaşımı eleştirmiştir. Price ve Tewksbury ile Scheufele, gündem belirlemenin daha çok *erişilebilirlik* (accessibility), çerçevelemenin ise *uygulanabilirlik* (applicability) mantığına dayandığını ileri sürmüştür (Scheufele & Tewksbury, 2007); Price & Tewksbury, 1997). Bu bakış açısına göre gündem belirleme, bireylerin hangi bilgileri belleklerinden daha kolay çağırabildiklerini etkilerken; çerçeveleme, bu bilgilerin hangi yorumlayıcı şemalar aracılığıyla anlamlandırıldığını belirler.

Bu ayırım, çerçevelemenin bilişsel boyutunu daha belirgin hâle getirmektedir. Medya, yalnızca bir konunun görünürlüğünü artırmakla kalmaz; aynı zamanda o konunun nedenleri, sonuçları ve

sorumluluk dağılımı hakkında belirli yorumlayıcı kalıpları harekete geçirir (Scheufele, 2008). Böylece gündem belirleme, çerçevelemenin ön koşullarından biri olarak işlev görürken, çerçeveleme gündem belirlemenin ötesine geçerek anlam üretim sürecini şekillendirir.

Sonuç olarak gündem belirleme, medya etkilerinin makro düzeydeki boyutunu açıklayan temel bir yaklaşım sunar. Ancak bireylerin bu gündem içinde meseleleri nasıl algıladıkları ve değerlendirdikleri, çerçeveleme, şemalar ve klişeler gibi bilişsel ve kültürel süreçlerle birlikte ele alındığında daha bütüncül biçimde anlaşılabilir.

Gündem Oluşturma

Gündem oluşturma (agenda building), medyanın hangi konuları ele alacağına ve bu konuları nasıl sunacağına ilişkin kararların hangi aktörler, güç ilişkileri ve kurumsal süreçler aracılığıyla şekillendiğini inceleyen bir yaklaşımdır (Nisbet, 2008). Bu bağlamda gündem oluşturma, yalnızca medyanın kamu gündemi üzerindeki etkisine değil; aynı zamanda siyasal aktörlerin, çıkar gruplarının ve kurumsal yapıların medya gündemini nasıl etkilediğine odaklanmaktadır.

Gündem belirleme yaklaşımı ağırlıklı olarak medya–kamu ilişkisini ele alırken, gündem oluşturma araştırmaları medya içeriklerinin üretim sürecine yönelir. Bu yaklaşım, haberin ortaya çıkışını, haber kaynaklarının rolünü ve haberin hangi toplumsal ve siyasal koşullar altında biçimlendiğini analiz eder (Kaid, McKinney & Tedesco, 2009). Özellikle siyasal iletişim bağlamında gündem oluşturma, hükümet yetkilileri, siyasal partiler, baskı grupları ve diğer elit aktörlerin medya içeriklerini yönlendirme kapasitesine dikkat çeker.

Gündem oluşturma süreci, haber kaynakları ile medya kuruluşları arasındaki simbiyotik ilişki üzerinden işlemektedir. Siyasal aktörler, medya görünürlüğü elde edebilmek amacıyla basın bültenleri, basın toplantıları, konuşmalar, reklamlar ve dijital içerikler aracılığıyla “haber değeri taşıyan” bilgi paketleri üretirler. Medya kuruluşları ise zaman baskısı, ekonomik sınırlılıklar ve kurumsal rutinler nedeniyle bu hazır bilgi paketlerine sıklıkla başvurur (Nisbet, 2008). Bu durum, gündem oluşturma sürecinde kaynakların yapısal bir avantaj elde etmesine yol açmaktadır.

Teknolojik dönüşüm ve 24 saatlik haber döngüsünün yaygınlaşması, gündem oluşturma süreçlerini daha da hızlandırmıştır. Özellikle yakınsak medya ortamında siyasal aktörler, mesajlarını doğrudan kamuoyuna iletebilecekleri çok sayıda kanala sahiptir. Bu durum, medya gündeminin inşasında geleneksel editoryal süzgeçlerin zayıflamasına ve stratejik iletişim pratiklerinin güçlenmesine neden olmuştur (Kaid, McKinney & Tedesco, 2009).

Literatürde gündem oluşturma araştırmaları genellikle üç ana düzeyde ele alınmaktadır. Bunlar; (1) ideolojik ve endüstri düzeyindeki yapısal faktörler, (2) örgütsel ve mesleki faktörler ve (3) toplumsal bileşimsel ve bireysel düzey faktörlerdir (Nisbet, 2008). Bu çok katmanlı yapı, medya içeriklerinin tek bir merkezden değil; farklı güç odaklarının etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını göstermektedir.

Gündem oluşturma, çerçeveleme ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü gündeme taşınan bir konu, daha en başta belirli bir bakış açısıyla seçilmekte ve sunulmaktadır (Scheufele, 1999). Dolayısıyla gündem oluşturma süreci, çerçeve inşasının ön aşaması olarak da değerlendirilebilir. Hangi konuların haberleştirileceği kadar, hangi çerçevelerle sunulacağı da bu süreçte belirlenmektedir.

Bu bağlamda gündem oluşturma, medya içeriğinin çerçevelenmesini mümkün kılan yapısal zemini oluşturur. Medya çerçeveleri, yalnızca gazetecilik pratiklerinin ürünü değil; aynı zamanda siyasal, ekonomik ve ideolojik güç ilişkilerinin bir yansımasıdır. Bu nedenle çerçeveleme çalışmalarında gündem oluşturma süreçlerinin dikkate alınması, medya etkilerinin daha bütünlüklü biçimde analiz edilmesine olanak tanır.

Önceleme

Önceleme (priming), medyanın belirli konuları veya nitelikleri sürekli olarak öne çıkarması yoluyla, bireylerin daha sonraki değerlendirmelerinde hangi ölçütleri kullanacaklarını etkilemesi sürecini ifade eder (Iyengar, 2008). Bu yaklaşım, özellikle siyasal aktörlerin ve kurumların performanslarının hangi kriterler temelinde değerlendirileceğini belirleme gücü açısından önem taşımaktadır.

Önceleme etkisi, bireylerin hafızalarında hangi bilgi kümelerinin erişilebilir hâle geldiğiyle doğrudan ilişkilidir. Medyada sıklıkla yer verilen konular, izleyicilerin değerlendirme süreçlerinde daha kolay hatırlanır ve karar verme anında referans noktası olarak kullanılır (Iyengar, 2015). Bu bağlamda medya, yurttaşların siyasal aktörleri değerlendirirken hangi meseleleri esas alacaklarını dolaylı biçimde yönlendirebilir.

Araştırmalar, önceleme etkisinin özellikle seçim dönemlerinde belirginleştiğini göstermektedir. Ekonomi, güvenlik veya dış politika gibi konuların yoğun biçimde haberleştirilmesi, seçmenlerin oy verme davranışlarını bu temalar üzerinden şekillendirmelerine yol açabilmektedir (Price & Tewksbury, 1997). Böylece medya, hangi konuların “önemli” olduğu kadar, bu konuların siyasal değerlendirmelerde ne ölçüde belirleyici olacağını da etkilemektedir (Scheufele & Tewksbury, 2007).

Önceleme, gündem belirleme ve çerçeveleme ile yakından ilişkili olmakla birlikte, onlardan kavramsal olarak ayrılmaktadır. Gündem belirleme “ne hakkında düşüneceğimizi”, çerçeveleme “nasıl düşüneceğimizi”, önceleme ise “hangi ölçütlerle değerlendireceğimizi” etkiler (Scheufele & Tewksbury, 2007). Bu üç etki modeli birlikte ele alındığında, medyanın bilişsel ve siyasal etkilerinin çok katmanlı yapısı daha görünür hâle gelmektedir.

Çerçeve İnşası

Çerçeve inşası (frame building), medya içeriklerinde kullanılan çerçevelerin hangi koşullar altında, hangi aktörler ve süreçler aracılığıyla üretildiğini açıklayan bir kavramsallaştırma (Scheufele, 1999). Bu yaklaşım, haber çerçevelerinin yalnızca metinsel tercihlerden değil; gazetecilerin bireysel eğilimlerinden, örgütsel rutinlerden, profesyonel normlardan ve dışsal siyasal baskılardan etkilendiğini ortaya koyar.

Çerçeve inşasında gazeteciler merkezi bir role sahiptir; ancak bu rol mutlak bir özerkliği ifade etmez. Haber üretim süreci, zaman baskısı, haber değeri kriterleri, editoryal politikalar ve kaynaklara bağımlılık gibi yapısal sınırlılıklar içerisinde gerçekleşir (Scheufele & Nisbet, 2008). Bu nedenle çerçeveler, çoğu zaman gazetecilerin bireysel tercihlerinden ziyade kurumsal ve ideolojik bağlamların bir ürünü olarak ortaya çıkar.

Siyasal aktörler ve çıkar grupları da çerçeve inşası sürecinde etkili olan önemli dışsal faktörlerdir. Bu aktörler, belirli konuları kendi bakış açıları doğrultusunda tanımlayarak, medya aracılığıyla bu çerçevelerin dolaşıma girmesini sağlamaya çalışırlar (Lilleker, 2006). Böylece çerçeve inşası, güç ilişkilerinin medya içeriğine yansıdığı bir mücadele alanı hâline gelir.

Çerçeve Kurma

Çerçeve kurma (frame setting), medya tarafından inşa edilen çerçevelerin izleyicilere aktarılması ve izleyicilerin bu çerçeveler doğrultusunda düşünmelerinin sağlanması sürecini ifade eder (Scheufele, 2008). Bu aşamada, medya çerçeveleri bireysel bilişsel yapılarla etkileşime girerek anlam üretimini yönlendirir.

Çerçeve kurma süreci, gündem belirleme ve önceleme etkilerine benzer biçimde, belirginlik aktarımı üzerinden işler. Ancak çerçeve kurma, yalnızca hangi konuların önemli olduğuna değil, bu konuların nasıl anlamlandırılacağına odaklanır (Scheufele & Nisbet, 2008). Bu nedenle çerçeve kurma, izleyicilerin yorumlayıcı şemalarını doğrudan harekete geçiren bir etki mekanizmasıdır.

Araştırmalar, çerçeve kurma etkilerinin izleyicinin önceden sahip olduğu bilgi düzeyi, tutumları ve şemalarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Aynı medya çerçevesi, farklı bireyler üzerinde farklı etkiler yaratabilmektedir (Scheufele, 2008). Bu durum, çerçevelemenin mekanik bir etki modeliyle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır.

İzleyici Çerçeveleri

İzleyici çerçeveleri, bireylerin geçmiş deneyimleri, toplumsallaşma süreçleri ve kültürel birikimleri doğrultusunda geliştirdikleri yorumlayıcı şemalar olarak tanımlanabilir (Scheufele, 2008; Matthes, 2008). Bu çerçeveler, medyada sunulan bilgilerin nasıl algılandığını, değerlendirildiğini ve hatırlandığını belirleyen bilişsel yapılardır (Lilleker, 2006).

İzleyici çerçeveleri, uzun vadeli dünya görüşlerine dayanan genel referans çerçeveleri ile belirli bir konuya ilişkin kısa vadeli çerçeveler arasında ayırım yapılarak ele alınabilir. Medya, özellikle kısa vadeli konu çerçevelerinin oluşumunda etkili olmakta; bu

çerçeveler, izleyicilerin belirli olaylara dair tutumlarını şekillendirmektedir (Volkmer, 2009).

Medya çerçeveleri ile izleyici çerçeveleri arasındaki ilişki tek yönlü değildir. İzleyiciler, medya mesajlarını pasif biçimde almaz; aksine mevcut şemaları doğrultusunda seçer, yorumlar ve dönüştürür. Bu durum, çerçeveleme etkilerinin bağlama duyarlı ve değişken bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Scheufele, 1999).

Medya ve İzleyici Çerçevelerinin Etkileşimi

Medya ve izleyici çerçevelerinin etkileşimi, çerçeveleme araştırmalarının merkezinde yer alan temel bir tartışma alanıdır. Bu etkileşim, medya mesajlarının etkilerinin yalnızca içerik özellikleriyle değil, aynı zamanda izleyicinin bilişsel ve toplumsal özellikleriyle belirlendiğini ortaya koymaktadır (Price, Tewksbury & Powers, 1997).

Price ve arkadaşlarının uygulanabilirlik modeli, bir çerçevenin etkili olabilmesi için izleyicinin zihninde karşılık bulması gerektiğini ileri sürer (Price, Tewksbury & Powers, 1997). Buna göre bir medya çerçevesi, izleyicinin mevcut şemalarıyla uyumlu olduğu ölçüde etkili olur; aksi durumda çerçeveleme etkisi zayıflar ya da tamamen ortadan kalkar (Scheufele & Nisbet, 2008).

Dijital medya ortamında bu etkileşim daha da karmaşık hâle gelmiştir. İzleyiciler artık yalnızca medya içeriklerini tüketen değil, aynı zamanda üreten ve dolaşıma sokan aktörlerdir. Bu durum, çerçeveleme sürecinin önerdiği şemalarla izleyicinin zihnindeki mesajın karşılıklı bir yapıya bürünmesine yol açmıştır (Scheufele & Tewksbury, 2007). Bu bağlamda medya içeriğinin çerçevelenmesi, bireysel bilişsel süreçler ile toplumsal ve siyasal güç ilişkilerinin kesişiminde konumlanan çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Televizyonda Çerçeveleme

Televizyon, toplumsal gerçekliğin inşa edilme sürecinde merkezi bir konuma sahiptir. Toplumsal inşacılık yaklaşımı, gerçekliğin bireyler tarafından doğrudan ve nesnel biçimde deneyimlenen bir olgu olmaktan ziyade, toplumsal etkileşimler, dilsel pratikler ve kültürel temsil biçimleri aracılığıyla kurulduğunu ileri sürmektedir (Schneider, 2005; Berger & Luckmann, 1966). Bu bağlamda kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon, gerçekliğin nasıl tanımlandığı, hangi yönlerinin görünür kılındığı ve hangi anlam çerçeveleri içinde sunulduğu konusunda belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Televizyonun gerçeklik inşasındaki gücü, yalnızca bilgi aktaran bir mecra olmasından değil; imgeler, anlatılar, dramatik yapılar ve tekrar eden temsil biçimleri yoluyla izleyicinin dünyayı algılama biçimlerini yönlendirmesinden kaynaklanır. Gamson ve arkadaşlarının da vurguladığı üzere medya, dünyaya dair imgeleri ve yorumlama kalıplarını dolaşıma sokarak sosyal gerçekliğin inşasında etkin bir aracı haline gelir (Gamson, vd., 1992). Televizyon bu sürecin en yoğun yaşandığı mecralardan biridir; çünkü görsel-işitsel doğası sayesinde anlamı yalnızca sözel düzeyde değil, duygusal ve sezgisel düzeylerde de üretir.

Televizyon çerçevelemesi bağlamında temel sorular şunlardır: Belirli bir zaman ve mekânda neyin “gerçek” olarak sunulduğu; bu gerçekliğin hangi anlatı kalıpları içinde doğallaştırıldığı; izleyicilerin bu çerçevelenmiş gerçekliği hangi bilişsel ve kültürel şemalar aracılığıyla anlamlandırdığı. Bu sorular, çerçevelemenin yalnızca içerik düzeyinde değil, aynı zamanda biçimsel ve dramatik düzeylerde de işlediğini göstermektedir.

Bu noktada televizyon metinlerinin “açıklığı” meselesi önem kazanmaktadır. Fiske’ye göre televizyon metinleri çoğunlukla açık

metinlerdir; yani farklı izleyici gruplarının farklı okumalar yapmasına olanak tanır (Fiske, 1987). Umberto Eco'nun "açık yapı" kavramsallaştırması da televizyon anlatılarının tekil ve kapalı anlamlar üretmekten ziyade, çoklu yorumlara açık bir yapı sergilediğini ileri sürer (Eco, 1989). Ancak bu açıklık, çerçevelemenin etkisini ortadan kaldırmaz; aksine çerçeveler, bu çoklu okumaların sınırlarını belirleyen ideolojik ve kültürel referans noktalarını oluşturur.

Televizyon izleyicisi, görüntüleri ve sesleri pasif biçimde tüketen bir alıcı değil; önceki deneyimleri, toplumsal konumu ve bilişsel şemaları doğrultusunda anlam üreten aktif bir özne olarak konumlanır (Fiske, 1987). Buna rağmen televizyonun sunduğu çerçeveler, izleyicinin hangi anlamları daha olası, doğal veya meşru olarak algılayacağını belirlemede güçlü bir yönlendirici işleve sahiptir.

Televizyonda Çerçeveleme Unsurları

Televizyonda çerçeveleme, büyük ölçüde görsel çerçeveleme üzerinden işler. Görsel çerçeveleme, yalnızca neyin gösterildiğiyle değil, nasıl gösterildiğiyle ilgilidir. Görüntüler, sözel anlatılardan bağımsız olarak ya da onlarla birlikte, daha geniş bir anlam sistemi içine yerleştirilerek sunulur. Bu bağlamda televizyon, temelde bir görsel çerçeveleme aracıdır (Gamson vd., 1992).

Televizyon çerçevelemesi içeriksel ve biçimsel unsurların etkileşimiyle oluşur. İçeriksel düzeyde tema, konu, öykü, karakter, çatışma, zaman ve mekân gibi anlatısal öğeler; biçimsel düzeyde ise kompozisyon, çekim tercihleri ve kurgu süreçleri çerçevelemenin temel araçlarıdır. Kurgu özellikle, parçalı ve dağınık anlam unsurlarını bütünlüklü bir anlatıya dönüştürerek çerçevelemenin en etkili aşamasını oluşturur (Deniz, 2019).

Bu unsurlar aracılığıyla televizyon, yalnızca olayları aktarmakla kalmaz; aynı zamanda izleyiciye nasıl hissetmesi, neye dikkat etmesi ve hangi değerleri önceliklendirmesi gerektiğine dair örtük yönlendirmeler sunar. Böylece televizyon, duyguları, algıları, değerleri ve gerçekliği eş zamanlı olarak çerçeveler (Deniz, 2019).

Televizyonda Program Türleri ve Çerçeveleme

Televizyon program türleri, izleyicinin anlatıyı nasıl yorumlayacağına dair öncül beklentiler üreten önemli referans çerçeveleridir. Türler, belirli anlatı kalıplarını, karakter tiplerini ve gerçeklik iddialarını önceden tanımlayarak izleyicinin anlamlandırma sürecini yönlendirir (Neale, 2015).

Jason Mittell'in kültürel tür yaklaşımı, televizyon türlerinin yalnızca metinsel özelliklerle değil; üretim pratikleri, endüstriyel yapılar, izleyici beklentileri ve tarihsel bağlamlarla birlikte ele alınması gerektiğini vurgular (Mittell, 2005). Bu yaklaşım, türlerin ideolojik ve kültürel işlevlerini görünür kılar. Türler, hangi gerçeklik biçimlerinin meşru, hangilerinin marjinal olduğu konusunda güçlü çerçeveler üretir.

Haber, belgesel, drama, gerçeklik televizyonu gibi türler; gerçeğe dayalı, kurgusal ya da melez anlatılar aracılığıyla farklı gerçeklik iddiaları ortaya koyar (Hill, 2007). Özellikle melez türlerin yaygınlaşması, gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaşmasına ve çerçevelemenin daha karmaşık bir hâl almasına neden olmaktadır.

Televizyonda Format ve Küresel Çerçeveleme

Televizyon formatları, çerçevelemenin küresel ölçekte dolaşıma girdiği önemli yapılardır. Formatlar, belirli anlatı ve temsil kalıplarını farklı kültürel bağlamlara uyarlayarak yeniden üretir

(Moran, 2009a). Bu süreçte yerel kültürel kodlar ile küresel anlatı şablonları arasında melez bir çerçeveleme ortaya çıkar.

Küresel formatlar, izleyiciye tanıdık anlatı yapıları sunarak anlamlandırma sürecini kolaylaştırır; ancak aynı zamanda belirli ideolojik ve kültürel varsayımları evrenselmiş gibi dolaşıma sokar (Moran, 2009b). Bu durum, televizyon çerçevelemesinin yalnızca ulusal değil, aynı zamanda küresel düzeyde de kamuoyu algısını şekillendirdiğini göstermektedir.

Dramatik Yapı ve Anlatı Çerçeveleri

Dramatik yapı, televizyon anlatılarında çerçevelemenin en etkili araçlarından biridir. Aristoteles'ten Freytag'a uzanan dramatik yaklaşımlar, anlatının nasıl düzenlendiğinin izleyici üzerindeki duygusal ve bilişsel etkilerini ortaya koymuştur (Aristoteles, 2007; Freytag, 2008). Dramatik yapı, izleyicinin olayları neden-sonuç ilişkileri içinde algılamasını sağlayarak anlamın belirli bir yönde kurulmasına hizmet eder.

Parenti'nin ana akım medya dramalarına yönelik eleştirisi, dramatik çerçevelemenin ideolojik işlevini açık biçimde ortaya koymaktadır. Dramatik anlatılar, bireycilik, rekabet ve mevcut toplumsal düzenin doğallaştırılması gibi ideolojik temaları tekrar tekrar dolaşıma sokarak izleyicinin dünyayı algılama biçimini yönlendirir (Parenti, 1992).

Televizyonda Dramatik Çerçeveleme

Dramatik yapıya sahip görsel-işitsel anlatılar incelendiğinde, bu anlatıların yazılı ve görsel metinlerinin oluşturulma sürecinin başlı başına bir çerçeveleme pratiği olduğu görülmektedir. Televizyon anlatıları, yalnızca belirli olayları veya temaları aktaran araçlar değil; bu olay ve temaların nasıl anlamlandırılacağına, hangi duygusal ve düşünsel bağlam içinde kavranacağına ve izleyiciye

hangi perspektiften sunulacağına karar veren yapılar olarak işlev görmektedir. Bu nedenle dramatik anlatının inşa süreci, dramatik çerçeveleme olarak adlandırılabilir. Özgül bir anlatı mantığına dayanmaktadır.

Dramatik çerçeveleme, anlatının kurulmasında kullanılan temel drama unsurlarının –öykü, tema, karakter, zaman, mekân, çatışma ve çözüm– belirli bir amaca yönelik olarak organize edilmesini ifade eder. Bu bağlamda drama unsurları anlatının “ne”yi anlattığını ortaya koyarken, dramatik çerçeveleme bu unsurların “nasıl” bir anlatı stratejisi içinde sunulduğunu görünür kılar. “Ne anlatılıyor?” sorusu anlatının içeriğine, “nasıl anlatılıyor?” sorusu ise anlatının çerçevesine işaret eder. Bu iki sorunun birlikte ele alınması, anlatının “neden bu şekilde anlatıldığı” sorusunun da yanıtlanmasını mümkün kılar. Dolayısıyla dramatik çerçeveleme, anlatının içerik, biçim ve anlam düzeylerini bir arada değerlendirmeyi sağlayan bütünleştirici bir çözümleme yöntemi olarak öne çıkar (Deniz, 2019).

Dramatik çerçeveleme, haber çerçevelemesi gibi medya çözümleme yaklaşımlarında kullanılan temel ilkelere –tekrarlanan anlatı kalıpları, belirli unsurların öne çıkarılması, bazı anlamların doğal ve kaçınılmaz gösterilmesi, alternatif yorumların geri plana itilmesi– dayanmakla birlikte, bu ilkeleri dramatik anlatının olanaklarıyla genişletir. Haber anlatılarında çoğu zaman sınırlı bir olay örgüsü ve doğrudanlık söz konusu iken, dramatik anlatılar çok katmanlı öyküler, süreklilik gösteren karakterler, duygusal yoğunluk ve estetik düzenlemeler aracılığıyla daha derin ve kalıcı çerçeveler üretir. Bu nedenle dramatik çerçeveleme, haber çerçevelemesinin ötesine geçen, izleyicinin bilişsel olduğu kadar duygusal ve ahlaki yönlerini de harekete geçiren bir etki alanına sahiptir.

Televizyon ve genel olarak medya anlatıları, gündelik yaşama dair toplumsal kodların öğrenilmesinde ve

içselleştirilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir. Dramatik çerçeveler aracılığıyla aktarılan anlatılar, izleyicinin toplumsal rollerini, değerlerini ve normlarını öğrenmesine katkıda bulunur. Bu süreçte dramatik çerçeveleme, yalnızca ikincil sosyalleşmenin bir aracı olmakla kalmaz; duygusal yoğunluğu ve tekrar eden anlatı yapıları sayesinde, birincil sosyalleşme süreçlerine benzer bir etki gücüne de ulaşabilir. Nasıl ki birey çocukluk döneminde ailesini dünyanın temel referans noktası olarak algılıyorsa, televizyon da dramatik çerçeveler aracılığıyla izleyicinin dünyayı algılama biçimlerini şekillendiren güçlü bir referans kaynağına dönüşmektedir. Bu yönüyle televizyon, en temel düzeyde duyguları, algıları, değerleri ve gerçekliği çerçeveleyen bir mecra olarak işlev görür (Deniz, 2019).

Dramatik çerçeveleme çözümlemesi, sosyal bilimlerin ve sanat alanlarının farklı kuramsal birikimlerinden yararlanan disiplinlerarası bir yöntemdir. Sosyoloji, psikoloji, iletişim bilimi, görsel kültür çalışmaları ve dramatik anlatı kuramlarından beslenen bu yaklaşım, dramatik yapıya sahip bir televizyon metninin üretim ve anlamlandırma süreçlerini çok katmanlı biçimde incelemeyi mümkün kılar. Bu çözümleme sürecinde ilk adım, anlatı içinde baskın olan dramatik çerçevelerin tespit edilmesidir. Ardından bu çerçeveler, programın türü, formatı ve anlatı yapısı bağlamında; içeriksel ve biçimsel unsurlar ayrıştırılarak değerlendirilir (Deniz, 2019).

Örneğin bir tartışma programında dramatik çerçeveleme incelenirken, yalnızca ele alınan konu değil; konuşmacıların rolleri, mekân içindeki konumlandırılmaları, söz alma sıraları, moderatörün müdahale biçimi, görsel düzenlemeler ve zaman kullanımı gibi unsurlar da analiz kapsamına dâhil edilir. Bu unsurların tamamı, dramatik anlatının nasıl kurulduğunu ve izleyiciye nasıl bir anlam dünyası sunduğunu ortaya koyar.

Bu bağlamda dramatik çerçeveler; içerik düzeyinde konu, olay, çatışma ve uzlaşma biçimleriyle; biçimsel düzeyde sahne, mekân, dekor ve çekim teknikleriyle; performans düzeyinde ise aktörlerin temsil biçimleriyle birlikte değerlendirilir. Bu çok katmanlı analiz, tematik, epizodik, retorik ve sembolik düzeylerde işleyen daha genel çerçevelerin tespit edilmesini ve bu çerçevelerin ürettiği anlamların yorumlanmasını mümkün kılar. Sonuç olarak dramatik çerçeveleme, televizyon anlatılarında üretilen görsel temsillerin ardındaki psikolojik, sosyolojik ve ideolojik bağlamları görünür kılmayı amaçlayan kapsamlı bir çözümleme yaklaşımıdır.

Dramatik Çerçeveleme Düzeyleri ve Çerçeveler

Televizyonda çerçeveleme, metodolojik olarak birden fazla düzeyde ele alınabilir. En genel düzeyde televizyonun neyi çerçevelediğine bakıldığında, duyguların, algıların, değerlerin ve gerçekliğin çerçevelendiği görülür. Dramatik çerçeveleme ise bu genel çerçevelemenin daha somut ve analiz edilebilir olan üç düzeyini kapsar (Deniz, 2019):

Dramatik çerçevelemenin birinci düzeyi, tematik, epizodik, retorik ve sembolik çerçevelemelerden oluşur. Bu düzey, hemen hemen tüm televizyon program türlerine ve dramatik anlatılara uygulanabilecek genel bir yapıya sahiptir.

Tematik çerçeveleme, anlatının bütününe hâkim olan ana temanın belirlenmesi ve bu temanın taşıdığı toplumsal, kültürel, siyasal veya ideolojik anlamın ortaya konulmasını ifade eder. Bu bağlamda tematik çerçeveleme, anlatının genel anlam ufkunu belirleyen bir ana çerçeve işlevi görür. Hangi değerlerin, sorunların veya bakış açılarının merkezde yer aldığı, hangilerinin ise geri plana itildiği tematik çerçeveleme aracılığıyla anlaşılır.

Epizodik çerçeveleme ise anlatının tematik bütünlüğünden bağımsız olarak, belirli olay örgülerinin veya anlatı parçalarının nasıl

sunulduğuna odaklanır. Bu düzeyde, anlatının bölümleri arasındaki süreklilik veya kopukluklar, tematik çerçeve ile epizodik çerçeve arasındaki uyum ya da gerilimler analiz edilebilir. Bu tür bir analiz, anlatının zaman içinde geçirdiği dönüşümlerin; güncel siyasal bağlam, yayın politikaları veya ekonomik ilişkilerle nasıl bağlantılı olduğunu da ortaya koyabilir.

Retorik çerçeveleme, tematik ve epizodik çerçevelerin görsel-işitsel düzeyde nasıl kurulduğunu inceler. Sözel anlatım, diyaloglar, dış sesler, müzik, görüntü düzenlemeleri ve kurgu tercihleri, anlatının görsel retorliğini oluşturur. Retorik çerçeveleme, dramatik anlatının ikna edici, yönlendirici veya gizleyici yönlerini açığa çıkararak, estetik ile ideolojik anlam arasındaki ilişkiyi görünür kılar.

Sembolik çerçeveleme ise tüm bu düzeylerin ürettiği anlamların bir araya getirilerek yorumlanmasını sağlar. Tema, karakterler, çatışmalar ve çözüm önerileri üzerinden oluşturulan sembolik yapı, anlatının izleyiciyle kurduğu anlam ilişkisini bütüncül biçimde değerlendirmeye imkân tanır.

Dramatik çerçevelemenin ikinci düzeyi, incelenen televizyon anlatısının türüne ve formatına özgü unsurlardan oluşur. Teknik, içerik ve performans çerçeveleri bu düzeyde belirginleşir. Kamera kullanımı, kurgu ritmi, sahne düzeni, oyunculuk tarzları ve sunum biçimleri bu çerçeveler kapsamında değerlendirilir.

Üçüncü düzeyde ise, programa özgü daha somut çerçeveler tespit edilir. Tür, format, anlatı yapısı ve performans biçimleriyle ilişkili olarak ortaya çıkan bu çerçeveler, dramatik çerçevelemenin genel düzeydeki anlamlarını daha ayrıntılı biçimde yorumlamayı mümkün kılar. Böylece dramatik çerçeveleme, hem mikro düzeyde anlatı unsurlarını hem de makro düzeyde toplumsal ve ideolojik anlamları birlikte ele alan kapsamlı bir analiz yöntemi sunar.

Temsil Olarak Dramatik Çerçevesler

Bu çalışmanın kuramsal hattı boyunca ele alınan çerçeveleme yaklaşımı, bireysel bilişsel süreçlerden toplumsal anlam üretimine, medyadaki temsil biçimlerinden siyasal ve ideolojik sonuçlara uzanan çok katmanlı bir etki alanı olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu bağlamda çerçeveleme, yalnızca medyada hangi konuların seçildiğini veya nasıl sunulduğunu açıklayan bir araç değil; gerçekliğin nasıl anlamlandırıldığı, hangi yorumlayıcı şemalarla kavrandığı ve hangi temsiller aracılığıyla doğal, meşru ve kaçınılmaz kılındığını ortaya koyan temel bir analiz perspektifi olarak ele alınmıştır.

Dramatik çerçevesler, bu çok katmanlı sürecin televizyon anlatılarındaki en yoğun ve etkili biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Çünkü dramatik anlatı, çerçevelemenin bilişsel (şemalar, stereotipler), duygusal (özdeşleşme, empati, korku, umut), toplumsal (roller, normlar, kimlikler) ve ideolojik (güç, iktidar, meşruiyet) boyutlarını aynı anda harekete geçirme kapasitesine sahiptir. Bu nedenle dramatik çerçevesler, çerçevelemenin yalnızca bir sunum tekniği değil, aynı zamanda güçlü bir temsil rejimi olarak işlediği alanlardan biridir.

Dramatik çerçevesler aracılığıyla televizyon anlatıları, gerçekliği doğrudan yansıtmak yerine onu belirli anlatı kalıpları, estetik tercihler ve sembolik düzenlemeler içinde yeniden kurar. Bu yeniden kurma sürecinde bazı deneyimler, kimlikler ve bakış açıları merkezileştirilirken; bazıları ise marjinalleştirilir, basitleştirilir ya da görünmez kılınır. Böylece temsil, nesnel bir aktarım olmaktan çıkarak, seçici ve yapılandırılmış bir anlam üretim sürecine dönüşür. Çerçeveleme kuramının ortaya koyduğu üzere, bu seçicilik rastlantısal değil; mevcut toplumsal, kültürel ve siyasal güç ilişkileriyle yakından bağlantılıdır.

Televizyondaki dramatik çerçeveler, izleyicinin dünyayı algılama biçimini yalnızca bilişsel düzeyde değil, aynı zamanda duygusal ve ahlaki düzeylerde de şekillendirir. Öyküler, karakterler ve çatışmalar aracılığıyla izleyiciye sunulan anlatılar, hangi davranışların “doğru”, hangi eylemlerin “meşru”, hangi kimliklerin “normal” veya “marjinal” olarak görülmesi gerektiğine dair örtük mesajlar üretir. Bu yönüyle dramatik çerçeveler, toplumsal gerçekliğin yalnızca bir temsili değil; aynı zamanda o gerçekliğin yeniden üretilmesinin ve doğallaştırılmasının araçlarıdır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde ele alınan şema, klişe, gündem belirleme, önceleme ve çerçeve inşası gibi kavramlar; dramatik çerçevelerin izleyici üzerindeki etkilerini açıklamada bütünleyici bir zemin sunmaktadır. Dramatik anlatılar, izleyicinin mevcut şemalarını harekete geçirerek anlamı kolaylaştırır; klişeler aracılığıyla karmaşık toplumsal ilişkileri sadeleştirir; belirli sorunları ve değerleri sürekli tekrar ederek gündemde tutar; hangi ölçütlerle değerlendirme yapılacağını belirleyerek önceleme etkisi yaratır. Bu süreçlerin tümü, dramatik çerçevelerin yalnızca estetik değil, aynı zamanda bilişsel ve ideolojik bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

İkinci bölümde ele alınan televizyon anlatılarının tür, format, dramatik yapı ve görsel temsil özellikleri ise dramatik çerçevelerin somut olarak nasıl üretildiğini ortaya koymaktadır. Türsel gelenekler, format kuralları, anlatı ritmi, kamera kullanımı, kurgu tercihleri ve performans biçimleri; dramatik çerçevelerin teknik ve estetik altyapısını oluşturur. Bu unsurlar aracılığıyla televizyon, yalnızca “ne anlatıldığını” değil, “nasıl hissedilmesi”, “nasıl yorumlanması” ve “nasıl hatırlanması” gerektiğini de çerçeveler.

Bu bağlamda dramatik çerçeveleme, temsil süreçlerinin merkezinde yer alan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Temsil, dramatik çerçeveler sayesinde belirli anlamları sabitleyen, bazı

yorumları ayrıcalıklı kılan ve izleyiciyi belirli konumlara yerleştiren bir yapıya bürünür. Ancak bu süreç tek yönlü ve mutlak değildir. İzleyici, dramatik çerçeveleri her zaman bütünıyla benimsemeyebilir; müzakere edebilir, dönüştürebilir ya da reddedebilir. Buna rağmen dramatik çerçeveler, anlam üretiminin sınırlarını ve olanaklarını belirleyen güçlü referans çerçeveleri olarak varlığını sürdürür.

Sonuç olarak temsil olarak dramatik çerçeveler, çerçeveleme kuramının sosyal, psikolojik, kültürel ve siyasal boyutlarını bir araya getiren bütüncül bir analiz alanı sunmaktadır. Televizyon anlatıları bağlamında dramatik çerçeveler; gerçekliğin nasıl kurulduğunu, hangi anlamların dolaşıma sokulduğunu ve kamuoyu algısının hangi anlatı yapıları aracılığıyla şekillendirildiğini anlamak açısından merkezi bir öneme sahiptir. Bu nedenle dramatik çerçeveleme, yalnızca medya metnlerinin çözümlenmesinde değil; toplumsal gerçekliğin nasıl temsil edildiğini ve bu temsiller aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini kavramada da temel bir kuramsal yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Bu kitap, çerçeveleme kuramını iletişim, medya ve kültürel çalışmalar bağlamında çok katmanlı bir perspektifle ele alarak, özellikle televizyon anlatılarında anlamın nasıl kurulduğunu, aktarıldığını ve yeniden üretildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın temel çıkış noktası, medyada anlamın rastlantısal değil; bilişsel, toplumsal, kültürel ve ideolojik süreçlerin iç içe geçtiği sistematik bir çerçeveleme pratiği yoluyla üretildiği varsayımdır. Bu doğrultuda çalışma, çerçevelemenin yalnızca haber metnlerine özgü bir analiz aracı olmadığını; dramatik anlatılar, eğlence programları ve görsel-işitsel temsiller aracılığıyla da güçlü ve kalıcı etkiler yarattığını savunmaktadır.

Birinci bölümde ele alınan çerçeveleme kuramı, bireylerin dünyayı algılama, yorumlama ve anlamlandırma süreçlerinin nasıl yapılandığını açıklayan kuramsal bir çerçeve sunmaktadır. Çerçeveleme, izleyicilerin zihninde var olan şemaları harekete geçiren ya da yeni şemalar oluşturan bir mekanizma olarak ele alınmış; bu mekanizmanın bilişsel, psikolojik ve toplumsal boyutları ayrıntılı biçimde tartışılmıştır. Şemalar, klişeler ve izleyici çerçeveleri aracılığıyla bireylerin gündelik gerçekliği nasıl organize ettikleri; hangi bilgileri öne çıkardıkları, hangilerini göz ardı ettikleri ve anlamı nasıl yapılandıkları açıklanmıştır. Bu bağlamda çerçeveleme, bireysel bilişsel süreçlerle toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi görünür kılan, köprüleyici bir kavram olarak konumlandırılmıştır.

Çerçevelemenin ideolojik boyutu, kitabın temel tartışma eksenlerinden birini oluşturmuştur. Medya metinlerinde belirli unsurların sürekli tekrar edilmesi, bazı gerçekliklerin doğal ve kaçınılmazmış gibi sunulması, diğerlerinin ise görünmez kılınması; çerçevelemenin ideoloji üretimindeki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu anlamda çerçeveleme, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil; aynı zamanda değerleri, normları ve güç ilişkilerini yeniden üreten bir anlamlandırma pratiğidir. Kamuoyu algısının şekillenmesi, siyasal tutumların yönlendirilmesi ve toplumsal rızanın inşası süreçlerinde çerçevelemenin belirleyici rolü, kitabın birinci bölümünde kuramsal olarak temellendirilmiştir.

İkinci bölümde ise bu kuramsal altyapı, kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon bağlamında somutlaştırılmıştır. Televizyon, görsel-işitsel özellikleri nedeniyle izleyicilerin duygu, algı ve değerlerine en doğrudan ulaşabilen mecra olarak ele alınmıştır. Televizyon anlatıları, yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp izleyicinin gerçekliği nasıl hissettiğini, nasıl deneyimlediğini ve nasıl değerlendirdiğini de belirleyen güçlü çerçeveleme pratikleri

retmektedir. Bu baēlamda televizyonun, gündelik yaēamın anlamlandırılmasında merkezi bir rol stlendiēi ve bireylerin toplumsal dünyaya iliēkin algılarını ēekillendirdiēi vurgulanmıētır.

Kitap boyunca televizyon anlatılarının ēerēvelelenmesinde rol oynayan ēemalar, kliēeler, gündem belirleme, gündem oluēturma, nceleme, ēerēve inēası ve izleyici ēerēveleri arasındaki iliēkiler ayrıntılı biēimde ele alınmıētır. Bu kavramların her biri, medyada anlamın nasıl yapılandırıldıēını aēıklayan tamamlayıcı mekanizmalar olarak deēerlendirilmiētir. Televizyon anlatılarında anlam, yalnızca iēerik üzerinden deēil; biēim, teknik, görsel düzenleme ve performans unsurları aracılıēıyla da kurulmaktadır. Böylece ēerēveleme, ēok düzeyli bir sreē olarak ele alınmıē; mikro düzeyde bireysel algılardan makro düzeyde ideolojik söylemlere uzanan geniē bir etki alanına sahip olduēu gsterilmiētir.

Bu baēlamda ēalıēma, televizyonda dramatik ēerēveleme kavramını, ēerēveleme literatürüne özgün bir katkı olarak önermektedir. Dramatik ēerēveleme, anlatının ne anlattıēından ziyade, nasıl anlattıēına odaklanan bir yaklaēım olarak konumlandırılmıētır. Dramatik anlatının temel unsurları olan öykü, tema, karakter, zaman, mekân, ēatıēma ve ēzm; televizyon metinlerinde anlamın ēerēvelelenmesinde belirleyici araēlar olarak deēerlendirilmiētir. Bu unsurlar, izleyicinin duygusal katılımını artırarak, ēerēvelemenin biliēsel ve psikolojik etkilerini güçlendirmektedir.

Dramatik ēerēveleme, izleyicinin yalnızca dēnsel deēil, duygusal düzeyde de anlatıya baēlanması saēlayan bir yapı sunar. Duygular aracılıēıyla kurulan anlamlar, biliēsel olarak aktarılan bilgilerden daha kalıcı ve etkili olabilmektedir. Bu nedenle televizyon anlatıları, dramatik unsurlar yoluyla gerēekliēi enformasyon düzeyinden duygu düzeyine taēımakta; izleyicinin algılarını, deēer yargılarını ve tutumlarını bu ēerēve iēinde

şekillendirmektedir. Böylece dramatik çerçeveleme, çerçevelemenin ikna edici gücünü artıran temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Kitapta geliştirilen dramatik çerçeveleme çözümlemesi, televizyon metinlerini analiz etmek için çok katmanlı bir yöntem önermektedir. Bu yöntemde tematik, epizodik, retorik ve sembolik çerçeveleme düzeyleri, anlatının farklı katmanlarında üretilen anlamları görünür kılmaktadır. Tematik çerçeveleme anlatının bütüncül anlamını ortaya koyarken, epizodik çerçeveleme parçalı anlatılar içindeki anlam üretim süreçlerini açıklamaktadır. Retorik çerçeveleme, görsel-işitsel dilin ikna edici gücünü analiz ederken; sembolik çerçeveleme, bu unsurların daha geniş toplumsal ve ideolojik bağlamlarda nasıl anlam kazandığını değerlendirmektedir.

Bu yaklaşım, çerçeveleme kuramının yalnızca haber metinleriyle sınırlı kalmaması gerektiğini; televizyonun dramatik anlatı yapıları içinde de güçlü biçimde işlediğini göstermektedir. Televizyon anlatılarında dramatik çerçeveleme, izleyicinin toplumsal rollerini, davranış kalıplarını ve değerlerini öğrenmesinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu süreç, bireylerin medya aracılığıyla ikincil sosyalleşme yaşadıkları ve toplumsal gerçekliği bu çerçeveler üzerinden anlamlandırdıkları bir alan yaratmaktadır.

Kitabın genelinde ortaya konan temel tespitlerden biri, televizyonun yalnızca bir eğlence ya da bilgi kaynağı olmadığı; aynı zamanda güçlü bir toplumsal inşa aracı olduğudur. Televizyon anlatıları, dramatik çerçeveleme yoluyla belirli yaşam tarzlarını, başarı anlayışlarını, ilişkilene biçimlerini ve değer sistemlerini normalleştirmekte ve yeniden üretmektedir. Bu durum, medyanın ideolojik işlevini daha görünür kılmakta ve çerçevelemenin siyasal iletişim ve kamuoyu oluşumundaki rolünü pekiştirmektedir.

Sonuç olarak bu kitap, çerçeveleme kuramını televizyon anlatıları bağlamında yeniden düşünmeye davet eden bütüncül bir

yaklaşım sunmaktadır. Çerçeveleme, dramatik anlatım unsurlarıyla birleştğinde, izleyicinin gerçekliği algılama ve yorumlama biçimlerini derinden etkileyen güçlü bir mekanizma haline gelmektedir. Televizyonda dramatik çerçeveleme, anlamın yalnızca iletilmediğini; aynı zamanda duygular, imgeler ve performanslar aracılığıyla kurulduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, medya ve iletişim araştırmaları alanında çerçeveleme literatürüne kuramsal ve yöntemsel bir katkı sunmakta; televizyon anlatılarının çözümlenmesinde kullanılabilecek yeni bir analitik çerçeve önermektedir.

Bu kitap, çerçeveleme kuramının sosyal, psikolojik, kültürel ve siyasal boyutlarını bir araya getirerek, televizyonda temsil ve anlam üretimini bütüncül bir perspektifle ele almıştır. Böylece medya metinlerinin ardında yatan görünmez çerçeveleri açığa çıkarmayı, dramatik anlatıların toplumsal etkilerini anlamayı ve izleyiciyle kurulan sembolik ilişkiyi çözümlemeyi mümkün kılan bir kuramsal zemin sunmuştur. Bu zeminin, gelecekte yapılacak medya, televizyon ve kültürel çalışmalar için verimli bir tartışma alanı oluşturacağı düşünülerek çerçeveleme bağlamında kitap içinde kullanılan referansların ötesinde genişletilmiş bir kaynakça da sunulmuştur.

Kaynakça

Allais, M. (1953). Le comportement de l'homme rationnel devant le risque: Critique des postulats et axiomes de l'ecole Americaine [Rational man's behavior in the presence of risk: critique of the postulates and axioms of the American school]. *Econometrica*, 21, 503–546.

Allan, S. (2014). Framing. In R. E. Pearson & P. Simpson (Eds.), *Critical dictionary of film and television theory*. London: Routledge.

Altheide, D. L., & Snow, R. P. (1991). *Media worlds in the postjournalism era*. New York: Aldine de Gruyter.

Altheide, D. L. (2004). Media logic and political communication. *Political Communication*, 21(3).

Andrews, C. (2011). Sociological imagination. In G. Ritzer & J. M. Ryan (Eds.), *The concise encyclopedia of sociology*. Malden, MA: Blackwell.

Appiah, O. (2008). Stereotyping and media. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Aristoteles. (2007). *Poetika: Şiir sanatı üzerine* (Çev. S. Fırat). İstanbul: Can Yayınları.

Axelrod, R. (1973). Schema theory: An information processing model of perception and cognition. *American Political Science Review*, 67(4).

Balkin, K. F. (2004). *Reality TV*. San Diego: Greenhaven Press.

Bandura, A. (2015). Social cognitive theory. In W. Donsbach (Ed.), *The concise encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Baptista, L. C. (2003). Framing and cognition. In A. J. Treviño (Ed.), *Goffman's legacy*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Baran, S. J., & Davis, D. K. (2012). *Mass communication theory: Foundations, ferment, and future*. Boston: Wadsworth Cengage.

Baron, J. (2007). *Thinking and deciding*. New York: Cambridge University Press.

Barthes, R. (1977). *Image music text*. London: Fontana Press.

Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Bateson, G. (1979). *Mind and nature: A necessary unity*. New York: E. P. Dutton.

Bateson, G. (1987). *Steps to an ecology of mind*. New Jersey: Jason Aronson Inc.

Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26: 611-639.

Bennett, W. L. (2005). Beyond pseudoevents: Election news as reality TV. *American Behavioral Scientist*, 49(3).

Bennett, W. L. (2005). News as reality TV: Election coverage and the democratization of truth. *Critical Studies in Media Communication*, 22(2).

Bennett, W. L. (2011). *News: The politics of illusion*. New York: Longman.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. New York: Penguin Books.

Biressi, A., & Nunn, H. (2005). *Reality TV: Realism and revelation*. New York: Columbia University Press.

Bless, H., & Greifeneder, R. (2018). What is social cognition research about? In R. Greifeneder, H. Bless, & K. Fiedler (Eds.),

Social cognition: How individuals construct social reality. Hove/New York: Psychology Press.

Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method.* Berkeley: University of California Press.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power.* Cambridge: Polity Press.

Brunswik, E. (1947). *Systematic and representative design of psychological experiments. With results in physical and social perception.* Berkeley: University of California Press.

Boutyline, A. & Soter, L. K. (2021). Cultural schemas: What they are, how to find them, and what to do once you've caught one. *American Sociological Review.* 86 (4): 728–758.

Burns, T. (1992). *Erving Goffman.* London: Routledge.

Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism.* London/New York: Routledge.

Callaghan, K., & Schnell, F. (2001). Assessing the democratic debate: How the news media frame elite policy discourse. *Political Communication*, 18.

Campbell, J. W. (2003). *Yellow journalism: Puncturing the myths, defining the legacies.* Westport, CT: Praeger.

Cappella, J. N., & Jamieson, K. H. (1997). *Spiral of cynicism. The press and the public good.* New York: Oxford University Press.

Carey, J. (2008). *Communication as culture: Essays on media and society.* New York/London: Routledge.

Cerulo, K. A. (2005). Cognitive sociology. In G. Ritzer (Ed.), *Encyclopedia of social theory.* California: Sage.

Chambliss, D. F. (2005). Frame analysis. In G. Ritzer (Ed.), *Encyclopedia of social theory.* California: Sage.

Charlton, N. G. (2008). *Understanding Gregory Bateson: Mind, beauty, and the sacred earth.* Albany: SUNY Press.

Chong, D., & Druckman, J. N. (2007a). Framing and opinion formation. *Journal of Communication*, 57: 99–118

Chong, D., & Druckman, J. N. (2007b). Framing theory. *Annual Review Political Science*. 10:103-126.

Chriss, J. J. (1999). Role distance and the negational self. In G. Smith (Ed.), *Goffman and social organization*. London: Routledge.

Cicourel, A.V. (1973) *Cognitive sociology: Language and meaning in social interaction*. Penguin, New York.

Cohen, D. (2000). *Yellow journalism: Scandal, sensationalism and gossip in the media*. New York: Twenty-First Century Books.

Converse, P. E. (2006). The nature of belief systems in mass publics. *Critical Review*, 18(1–3). (Orijinal çalışma 1964).

Cosmides, L., & Tooby, J. (1996). Are humans good intuitive statisticians after all? Rethinking some conclusions from the literature on judgment under uncertainty. *Cognition*, 58(1), 1–73.

Cosmides, L., & Tooby, J. (2005). Neurocognitive adaptations designed for social exchange. In D. M. Buss (Ed.), *The handbook of evolutionary psychology*. Hoboken, NJ: Wiley.

Cozma, R. (2008). News: The politics of illusion. In L. L. Kaid & C. Holtz-Bacha (Eds.), *Encyclopedia of political communication* (Vol. 2). California: Sage.

Creeber, G. (2015). *Television genre book*. London: Palgrave.

Curtis, M. (1991). Introduction. In W. Lippmann, *Public opinion* (pp. xxv–xxvii). New Brunswick: Transaction Publishers.

Cutsail, J. (2013). Sensationalism in the media. In M. Danesi (Ed.), *Encyclopedia of media and communication*. Toronto: University of Toronto Press.

Danesi, M. (2000). *Encyclopedic dictionary of semiotics, media, and communications*. Toronto: University of Toronto Press.

Danesi, M. (2013). Sociology of the media. In M. Danesi (Ed.), *Encyclopedia of media and communication*. Toronto: University of Toronto Press.

DiMaggio, P (1997). Culture and cognition. *Annual Review of Sociology*. 23 (1): 263–287.

Durkheim, E. (1982). *Rules of sociological method*. NY: Translation W. D. Hall, Free Press.

D’Angelo, P., & Kuypers, J. A. (2010). *Doing news framing analysis*. New York: Routledge.

Davies, M. M. (2001). Cognitive theory. In R. E. Pearson & P. Simpson (Eds.), *Critical dictionary of film and television theory*. London/New York: Routledge.

Dawes, R. M. (1980). Social dilemmas. *Annual Review of Psychology*, 31, 169–193.

Deniz, K. (2019). *Dramatik çerçeveleme ve televizyonda temsil ilişkisi* (Tez No: 614107) [İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Denzin, N. K., & Keller, C. M. (1981). Frame analysis reconsidered. *Contemporary Sociology*, 10(1).

Denzin, N. K. (2003). Much ado about Goffman. In A. J. Treviño (Ed.), *Goffman’s legacy*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Deery, J. (2012). *Consuming reality: The commercialization of factual entertainment*. New York: Palgrave Macmillan.

DeVolld, T. (2011). *Reality TV: An insider’s guide to TV’s hottest market*. Studio City, CA: Michael Wiese Productions.

Dicken-Garcia, H. (2002). History of journalism. In J. R. Schement (Ed.), *Encyclopedia of communication and information* (Vol. 2). New York: Macmillan.

Dovey, J. (2015). Reality TV. In G. Creeber (Ed.), *Television genre book*. London: Palgrave.

Dufwenberg, M., Gächter, S., & Hennig-Schmidt, H. (2011). The framing of games and the psychology of play. *Games and Economic Behavior*, 73.

Durkheim, E. (1912) *The elementary forms of religious life*. In: Jones, R.A., Ed., Emile Durkheim: *An Introduction to Four Major Works*, Sage Publications, Inc., Beverly Hills, 115-155.

Eco, U. (1989). *The open work* (A. Cancogni, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Edwards, L. H. (2013). *The triumph of reality TV: The revolution in American television*. California: Praeger.

Engler, S., & Gardiner, M. Q. (2012). Re-mapping Bateson's frame. *Journal of Ritual Studies*, 26(2).

Entman, R. M. (1991). Framing U.S. coverage of international news: Contrasts in narratives of the KAL and Iran Air incidents. *Journal of Communication*, 41(4).

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4).

Essany, M. (2008). *Reality check: The business and art of producing reality TV*. Burlington, MA: Focal Press.

European Broadcasting Union. (2007). *ESCORT 2007: EBU system of classification of radio and television programmes*. Geneva.

Fairhurst, G. T. (2011). *The power of framing: Creating the language of leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

Feuer, J. (1992). Genre study and television. In R. C. Allen (Ed.), *Channels of discourse, reassembled: Television and contemporary criticism*. New York/London: Routledge.

Fiedler, K., & Greifeneder, R. (2018). Communicating information. In R. Greifeneder, H. Bless, & K. Fiedler (Eds.), *Social cognition: How individuals construct social reality*. Hove/New York: Psychology Press.

Field, S. (2005). *Screenplay: The foundations of screenwriting*. New York: Delta.

Fiske, J. (1987). *Television culture*. London/New York: Routledge.

Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition* (2nd ed.). McGraw-Hill.

Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. (A. Sheridan, Transl.). Random House Vintage Books.

Franklin, B. (2005). *Key concepts in journalism studies*. London: Sage.

Franks, D. D. (2003). Mutual interests, different lenses: Neuroscience and symbolic interaction. *Symbolic Interaction*, 26(4).

Freytag, G. (2008). *Freytag's technique of the drama: An exposition of dramatic composition and art* (E. J. MacEwan, Trans.). Charleston: BiblioLife.

Gamson, W. A. Fireman, B. & Rytina, S. (1982). *Encounters with unjust authority*. Homewood: The Dorsey Press.

Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1987). The changing culture of affirmative action. In R. G. Braungart & M. M. Braungart (Eds.), *Research in political sociology* (Vol. 3). Greenwich, CT: JAI Press.

Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology*, 95(1).

Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). Media images and the social construction of reality. *Annual Review of Sociology*, 18.

Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. New Jersey: Prentice-Hall.

Gergen, K. J., & Shotter, J. (1994). A prologue to constructing the social. In K. J. Gergen & J. Shotter (Eds.), *Constructing the social*. London: Sage.

Gerhardt, U. (2003). Of kindred spirit: Erving Goffman's oeuvre and its relationship to Georg Simmel. In A. J. Treviño (Ed.), *Goffman's legacy*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching: Mass media in the making and unmaking of the new left*. Berkeley: University of California Press.

Godzinski, R. Jr. (2005). (En)Framing Heidegger's philosophy of technology. *Essays in Philosophy*, 6(1).

Goerg, S. J., & Walkowitz, G. (2010). On the prevalence of framing effects across subject-pools in a two-person cooperation game. *Journal of Economic Psychology*, 31.

Goffman, E. (1981). Reply to Denzin and Keller. *Contemporary Sociology*, 10(1).

Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Goffman, E. (1983). Felicity's condition. *American Journal of Sociology*, 89(1).

Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press.

Goffman, E. (1987). *Gender advertisements*. New York: Harper Torchbooks.

Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre.

Gonos, G. (1977). Situation versus frame: The interactionist and the structuralist analyses of everyday life. *American Sociological Review*, 42(6).

Gordon, S. (1981). The sociology of sentiments and emotion. In M. Rosenberg & R. Turner (Eds.), *Social psychology: Sociological perspectives*. New York: Basic Books.

Gronfein, W. (1999). Sundered selves, mental illness and the interaction order in the work of Erving Goffman. In G. Smith (Ed.), *Goffman and social organization*. London: Routledge.

Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action*. Boston: Beacon Press.

Hall, P. M. (2007). Symbolic interaction. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA/Oxford: Blackwell.

Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage Publications, Inc; Open University Press.

Hallahan, K. (1999). Seven models of framing: Implications for public relations. *Journal of Public Relations Research*, 11(3).

Hallahan, K. (2015). Strategic framing. In W. Donsbach (Ed.), *The concise encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Hammes, E. K. (2016). *Glorifying the simple life: Analyses of socio-psychological constructs in the context of reality TV*. Jena: Springer Gabler.

Hayes, E. M., & Dunbar, N. E. (2010). Do you know who your friends are? An analysis of voting patterns and alliances on the reality television show Survivor. In A. Hetsroni (Ed.), *Reality television: Merging the global and the local*. New York: Nova.

Haselton, M. G., Nettle, D., & Andrews, P. W. (2005). The evolution of cognitive bias. In D. Buss (Ed.), *The handbook of evolutionary psychology*. Hoboken, NJ: Wiley.

Hetsroni, A. (2010). *Reality television: Merging the global and the local*. New York: Nova.

Heidegger, M. (1998). *Tekniğe ilişkin soruşturma* (D. Özlem, Çev.). İstanbul: Paradigma.

Heidegger, M. (1977). *The question concerning technology and other essays*. New York/London: Garland.

Heider, F. (1958) *The psychology of interpersonal relationships*, John Wiley & Sons, Inc., New York.

Hickman, L. A. & Alexander T. M. (eds.) (1998), *The Essential Dewey, Volume 1: Pragmatism, Education, Democracy*. Indiana University Press.

Hill, A. (2005). *Reality TV: Audiences and popular factual television*. London/New York: Routledge.

Hill, A. (2007). *Restyling factual TV*. London/New York: Routledge.

Hill, A. (2015). Studying reality TV. In G. Creeber (Ed.), *Television genre book*. London: Palgrave.

Hilton, D. J., & Slugoski, B. R. (2001). Conversational processes in reasoning and explanation. In A. Tesser & N. Schwarz (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Intraindividual processes*. Malden/Oxford: Blackwell.

Hoffman, E., McCabe, K., & Smith, V. L. (1998). Behavioral foundations of reciprocity: Experimental economics and evolutionary psychology. *Economic Inquiry*, 36.

Hopmann, D. N., Shehata, A., & Strömbäck, J. (2015). Contagious media effects: How media use and exposure to game-framed news influence media trust. *Mass Communication and Society*, 18(6).

Houseman, M. (2012). Pushing ritual frames past Bateson. *Journal of Ritual Studies*, 26(2).

Huff, R. M. (2006). *Reality television*. Westport: Praeger.

Hughes, M. (2008). Schemas, knowledge structures, and social interaction. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Hummert, M. L. (2015). Social stereotyping and communication. In W. Donsbach (Ed.), *The concise encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Iyengar, S. (2015). Priming theory. In W. Donsbach (Ed.), *The concise encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Iyengar, S. (2008). Priming theory. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press.

Jackson, J. E. (2005). Sensationalism in the newsroom: Its yellow beginnings, the nineteenth century legal transformation, and the current seizure of the American press. *Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy*, 789.

Jacobsen, M. H., & Kristiansen, S. (2015). *The social thought of Erving Goffman*. Los Angeles: Sage.

James, W. (1950). *Principles of psychology* (Vol. 2). New York: Dover.

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York/London: NYU Press.

Jewitt, C. (2008). Visual representation. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Johnson, F. R. (1991). Risk communication and regulatory culture clashes. In B. Garrick & W. Gekler (Eds.), *The analysis, communication, and perception of risk*. New York: Springer.

Kahneman, D., Slovic, P. and Tversky, A., Eds. (1982) *Judgments under uncertainty: Heuristics and biases*. Cambridge University Press, Cambridge.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. *Cognitive Psychology*, 3.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263–291.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American Psychologist*, 39(4).

Kahneman, D. (2003). A perspective on judgment and choice: Mapping bounded rationality. *American Psychologist*, 58(9), 697–720.

Kaid, L. L., McKinney, M. S., & Tedesco, J. C. (2009). Applied political communication research. In L. Frey & K. Cissna

(Eds.), *Routledge handbook of applied communication research*. New York: Routledge.

Kars, N. (2012). *Televizyon programı yapalım herkes izlesin*. İstanbul: Derin Yayınları.

Knoop, C. A. (2007). Fictional communication: Developing Gregory Bateson's "theory of play and fantasy." *Kybernetes*, 36(7/8).

Korzybski, A. (1994). *Science and sanity*. New York: Institute of General Semantics.

Kraszewski, J. (2017). *Reality TV*. New York: Routledge.

Kreinath, J. (2012). Naven, Moebius strip, and random fractal dynamics: Reframing Bateson's play frame and the use of mathematical models for the study of ritual. *Journal of Ritual Studies*, 26(2).

La Ferle, C., & Lee, W.-N. (2005). Can English language media connect with ethnic audiences? *Journal of Advertising Research*, 45(1).

Lack, A. (2014). *Martin Heidegger on technology, ecology, and the arts*. New York: Palgrave Macmillan.

Lasorsa, D. (2008). Stereotypes. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Lawrence, R. G. (2000). Game-framing the issues: Tracking the strategy frame in public policy news. *Political Communication*, 17(2).

Leeds-Hurwitz, W. (2009). Social construction of reality. In S. Littlejohn & K. Foss (Eds.), *Encyclopedia of communication theory*. California: Sage.

Lees, N. (2010). *Greenlit: Developing factual/reality TV ideas from concept to pitch*. London: Methuen Drama.

Lilleker, D. G. (2006). *Key concepts in political communication*. London: Sage.

Lippmann, W. (1991). *Public opinion*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Livingstone, S. (2005) On the relation between audiences and publics. In: Livingstone, S., (ed.) *Audiences and publics: when cultural engagement matters for the public sphere*. Intellect Books, Bristol, UK, pp. 17-41.

Lock, A., & Strong, T. (2010). *Social constructionism: Sources and stirrings in theory and practice*. New York: Cambridge University Press.

Loomes, G., & Sugden, R. (1982). Regret theory: An alternative theory of rational choice under uncertainty. *The Economic Journal*, 92(368).

Mabry, E. A. (2008). Social interaction structure. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Mabry, E. A. (1999). The systems metaphor in group communication. In L. Frey (Ed.), *The handbook of group communication theory and research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Magill, K. (1997). Collective intentions. *Radical Philosophy*, 83.

Maines, D. R. (1977). Social organization and social structure in symbolic interactionist thought. *Annual Review of Sociology*, 3, 235–259.

Mandler, J. M. (1984). *Stories, scripts, and scenes: Aspects of schema theory*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Mannheim, K. (1936). *Ideology and utopia*. New York: Harcourt Brace.

Manning, P. (2007). Dramaturgy. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden/Oxford: Blackwell.

Manning, P. (2011). Dramaturgy. In G. Ritzer & J. Ryan (Eds.), *The concise encyclopedia of sociology*. Malden/Oxford: Blackwell.

Mastro, D. E., & Tropp, L. R. (2004). The effects of interracial contact, attitudes, and stereotypical portrayals on evaluations of black television sitcom characters, *Communication Research Reports*, 21(2).

Matthes, J. (2008). Schemas and media effects. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication*. West Sussex: Wiley.

Mead, G. H. (2015). *Mind, self, and society: The Definitive Edition*. University of Chicago Press.

Mead, G.H. (1934). *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. University of Chicago Press: Chicago.

McCombs, M. (2004). *Setting the agenda*. Malden, MA: Blackwell.

Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. New York: Free Press.

Miller, T. (2015). The populist debate. In G. Creeber (Ed.), *Television genre book*. London: Palgrave.

Mills, C. W. (2000). *Sociological imagination*. New York: Oxford University Press.

Mitcham, C. (1994). *Thinking through technology*. Chicago: University of Chicago Press.

Mittell, J. (2004). *Genre and television*. New York/London: Routledge.

Mittell, J. (2015). Genre study: Beyond the text. In G. Creeber (Ed.), *Television genre book*. London: Palgrave.

Mittell, J. (2005). A cultural approach to television genre theory. In G. Edgerton & B. Rose (Eds.), *Thinking outside the box*. Lexington: University Press of Kentucky.

Moran, A. (2009). Introduction: Descent and modification. In A. Moran (Ed.), *TV formats worldwide*. Bristol/Chicago: Intellect.

Moran, A. (2009). *New flows in global TV*. Bristol/Chicago: Intellect.

Mukerji, C. (2007). Social cognition. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden/Oxford: Blackwell.

Nabi, R. L., Biely, E. N., Morgan, S. J., & Stitt, C. R. (2003). Reality-based television programming and the psychology of its appeal. *Media Psychology*, 5(4).

Neale, S. (2015). Television and genre. In G. Creeber (Ed.), *Television genre book*. London: Palgrave.

Neisser, U. (1967). *Cognitive psychology*. Appleton-Century-Crofts.

Nichols, B. (1994). *Blurred boundaries*. Bloomington: Indiana University Press.

Nisbet, M. C. (2008). Agenda Building. In W. Donsbach (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

O'Regan, T. (1993). The international, the regional and the local: Hollywood's new and declining audiences. In E. Jacka (Ed.), *Continental shift*. Sydney: Local Consumption Publications.

Pan, Z., & Kosicki, G. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political Communication*, 10.

Parsons, T. (1937). *The structure of social action*. New York: Free Press.

Pattison, G. (2000). *The later Heidegger*. New York: Routledge.

Peffley, M., Shields, T., & Williams, B. (1996). The Intersection of Race and Crime in Television News Stories: An Experimental Study. *Political Communication*, 13: 309-327.

Platon. (2015). *Devlet* (Çev. C. Saraçoğlu & V. Atayman). İstanbul: Bordo-Siyah.

Polletta, F., & Ho, M. K. (2006). Frames and their consequences. In R. Goodin & C. Tilly (Eds.), *The Oxford handbook of contextual political analysis*. Oxford: Oxford University Press.

Price, V., Tewksbury, D., & Powers, E. (1997). Switching trains of thought: The Impact of News Frames on Readers' Cognitive Responses. *Communication Research*, 24(5).

Price, V., & Tewksbury, D. (1997). News values and public opinion: A theoretical account of media priming and framing. In G. A. Barnett & F. J. Boster (Eds.), *Progress in the communication sciences* (Vol. 13, pp. 173-212). New York: Ablex.

RTÜK. (2014). *Yayınlarda program türleri kod, tanım ve sınıflandırmaları*. Ankara.

Reese, S. D. (2002). News production theories. In J. Schement (Ed.), *Encyclopedia of communication and information* (Vol. 2). New York: Macmillan.

Robins, K. (1996). *Into the image*. London: Routledge.

Rock, P. (1979). *The making of symbolic interactionism*. London: Macmillan.

Rogers, M. F. (2003). The personal is dramaturgical. In A. Treviño (Ed.), *Goffman's legacy*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Rumelhart, D.E. (1980). Schemata: the building blocks of cognition. In: R.J. Spiro et al. (Eds) *Theoretical Issues in Reading Comprehension*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Rust, J. (2006). *John Searle and the construction of social reality*. London/New York: Continuum.

Saito, A. (2000). Multilevel analyses of social bases of cognition. In A. Saito (Ed.), *Bartlett, culture and cognition*. Cambridge: Psychology Press.

Samochowiec, J., & Wänke, M. (2008). Social perception. In W. Donsbach (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Sandstrom, K. L., Martin, D. D., & Fine, G. A. (2001). Symbolic interactionism at the end of the century. In G. Ritzer & B. Smart (Eds.), *Handbook of social theory* London: Sage Publications.

Sandstrom, K. (2008). Symbolic interaction. In W. Donsbach (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Savage, L. J. (1954). *The foundations of statistics*. New York, NY: John Wiley and Sons.

Scheufele, D. A., & Nisbet, M. C. (2008). Framing. In L. L. Kaid & C. Holtz-Bacha (Eds.), *Encyclopedia of political communication* (Vol. 1). California: Sage Publications.

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda-setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*, 57(1).

Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49.

Scheufele, D. A. (2008). Framing effects. In W. Donsbach (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Schneider, J. W. (2005). Social constructionism. In G. Ritzer (Ed.), *Encyclopedia of social theory*. California: Sage Publications.

Schutz, A. (1962). *Collected papers I*. (M. Natanson, Ed.). The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.

Schutz, A. (1967). *The Phenomenology of the Social World*. Evanston, IL: Northwestern University Press.

Searle, J. R. (2010). *Making the social world*. New York: Oxford University Press.

Searle, J. R. (2004). *Mind: A brief introduction*. New York: Oxford University Press.

Searle, J. R. (1995). *The construction of social reality*. London: Penguin Books.

Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: Content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, 50(2).

Sharrock, W. (1999). The omnipotence of the actor: Erving Goffman on “the definition of the situation”. In G. Smith (Ed.), *Goffman and social organization*. London: Routledge.

Simon, R. (2005). The changing definition of reality television. In G. R. Edgerton & B. G. Rose (Eds.), *Thinking outside the box: A contemporary television genre reader*. Lexington: University Press of Kentucky.

Smith, G. (1999). Introduction: Interpreting Goffman’s sociological legacy. In G. Smith (Ed.), *Goffman and social organization*. London: Routledge.

Snow, D. A., & Benford, R. D. (1992). Master frames and cycles of protest. In C. M. Mueller & A. D. Morris (Eds.), *Frontiers in social movement theory*. New Haven, CT: Yale University Press.

Snow, D. A. & Benford, R. D. (1988). “Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization.” *International Social Movement Research 1*: 197-217.

Snow, D. A. (2004). Framing processes, ideology, and discursive fields. In D. A. Snow, S. A. Soule, & H. Kriesi (Eds.), *The Blackwell companion to social movements*. Oxford: Blackwell Publishing.

Snow, D. A., Rochford, E. B., Worden, S. K., & Benford, R. (1986). Frame alignment processes, micromobilization, and movement participation. *American Sociological Review*, 51(4).

Snow, D. A. (2013). Framing and social movements. In D. A. Snow, D. della Porta, B. Klandermans, & D. McAdam (Eds.), *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Blackwell Publishing.

Stryker, R. (2011). Function. In G. Ritzer & J. M. Ryan (Eds.), *The concise encyclopedia of sociology*. Malden, MA / Oxford: Blackwell Publishing.

Swatos, W. H. Jr. (2007). Constructionism. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA / Oxford: Blackwell Publishing.

Taylor, S. E., & Crocker, J. (1981). Schematic bases of social information processing. In E. T. Higgins, C. P. Herman, & M. P. Zanna (Eds.), *Social cognition: The Ontario Symposium on Personality and Social Psychology* (Vol. 1). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Tetlock, P. E. (2000). Cognitive biases and organizational correctives: Do both disease and cure depend on the politics of the beholder? *Administrative Science Quarterly*, 45(2).

Thomson, I. D. (2005). *Heidegger on ontotheology, technology and the politics of education*. Cambridge: Cambridge University Press.

Treviño, A. J. (2003). Introduction: Erving Goffman and the interaction order. In A. J. Treviño (Ed.), *Goffman's legacy*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1992). Advances in prospect theory: Cumulative representation of uncertainty. *Journal of Risk and uncertainty*, 5(4), 297-323.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *Science*, 211(4481), 453–458.

Unz, D. C. (2008). Schemas. In W. Donsbach (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Van Gorp, B. (2007). The constructionist approach to framing: Bringing culture back in. *Journal of Communication*, 57(1).

Vico, G. (1948). *The new science of Giambattista Vico*. New York: Cornell University Press.

Volkmer, I. (2009). Framing theory. In S. W. Littlejohn & K. A. Foss (Eds.), *Encyclopedia of communication theory*. California: Sage.

von Glasersfeld, E. (2001). Radical constructivism and teaching. *Prospects*, 31(2).

von Glasersfeld, E. (1995). *Radical constructivism: A way of knowing and learning*. London: Routledge Falmer.

von Neumann, J., & Morgenstern, O. (1944). *Theory of games and economic behavior*. Princeton University Press.

Wakker, P. P. (2010). *Prospect theory: For risk and ambiguity*. New York: Cambridge University Press.

Weinberg, D. (2014). *Contemporary social constructionism*. Philadelphia: Temple University Press.

Gamson, W. A., Fireman, B., & Rytina, S. (1982). *Encounters with unjust authority*. Chicago: Dorsey Press.

Young, J. (2002). *Heidegger's later philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zaller, J. R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. New York: Cambridge University Press.

Zerilli, S. (2007). Socialization. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA / Oxford: Blackwell Publishing.

İnternet Kaynakları

BBC. (t.y.). *Genres*. Erişim adresi:
<https://www.bbc.co.uk/programmes/genres>. Erişim tarihi:
12.09.2019.

Cambridge Dictionary. (t.y.). *Frame*. Erişim adresi: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/frame>. Erişim tarihi: 19.05.2019.

Maxwell, K. (2004). New word of the month: Mocumentary. Erişim adresi: <http://www.macmillandictionaries.com/MED-Magazine/April2004/18-new-word-mockumentary.htm>. Erişim tarihi: 02.10.2019.

Merriam-Webster Dictionary. (t.y.). *Frame*. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/frame>. Erişim tarihi: 19.05.2019.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (t.y.). *Çerçeve*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi: 16.04.2019.

Kemal Deniz

Kemal Deniz, 1983 yılında İstanbul'da doğdu. Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema-Televizyon ve Grafik Tasarım Bölümlerinden 2006 yılında mezun oldu. Yüksek lisansını 2009 yılında, aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema-Televizyon Bölümü'nde tamamladı. 2004-2013 yılları arasında medya kuruluşlarında farklı görevlerde bulundu. 2014-2019 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2019'da İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda doktorasını tamamladı. 2019 yılından beri Munzur Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. İletişim Çalışmaları, Televizyon, Belgesel ve Film Çalışmaları, Dijital Medya Araştırmaları ve Yeni İletişim Teknolojileri akademik çalışma alanları arasındadır.

